

Ungdomars attityd till droger - ett sätt att göra intryck

– *En kvalitativ fokusgruppstudie om några ungdomars attityder till droger i en skånsk kommun*

Av

Karolina Larsson

Katariina Rimpeläinen

C-uppsats i socialt arbete

Lunds Socialhögskola

Handledare: Elisabeth

Martinell Barfoed

Abstract

Authors: Karolina Larsson, Katariina Rimpeläinen

Title: “Adolescent attitudes towards drugs - a qualitative focus group study of adolescents in a Scanian municipality”

Supervisor: Elizabeth Martinell Barfoed

Examiner: Sune Sunesson

The main purpose of our study is to examine the attitude towards drugs found amongst a selected group of adolescents. We have utilized qualitative interviews in order to gather empirical material. The material thus acquired was then interpreted by means of symbolic interaction. The study shows that adolescents are generally averse to drugs, and that there is a substantial discrepancy between their views on drugs and their views on alcohol. During the interviews it became apparent that alcohol was found to be acceptable, while the tolerance towards drugs depended on what kind of drug it was. The tolerance towards hash, for example, was higher. Furthermore it emerged that although the general view of drugs was negative, using drugs once in order to ‘try it out’ was considered acceptable behaviour. Our study indicates that an individual often will behave in a manner consistent with the ruling views of his or her closest friends. The adolescents themselves claim that using drugs is something that is done out of pure curiosity. Our study, however, indicates that curiosity does not constitute the deciding factor. Rather, the individual’s attitude towards drugs is largely affected by the individual’s surroundings and the context that he or she finds himself or herself in. Thus, a person’s attitude towards drugs is largely dependent upon the views held by his or her friends and parents.

Keywords: Attitude, drugs, adolescents, Goffman, Mead, symbolic interaction

Innehållsförteckning

1. Förord.....	6
2. Problemformulering.....	7
3. Syfte och frågeställningar.....	9
3.1 Frågeställningar.....	9
4. Begreppsdefinitioner.....	9
4.1 Attityd.....	9
4.2 Droger.....	10
4.3 Ungdom och ungdomskultur.....	10
4.4 Identitet.....	11
4.5 Norm.....	13
4.6 Avvikande beteende.....	13
5. Tidigare forskning.....	14
5.1 Alkohol och narkotika vanor bland ungdomar.....	14
5.2 Varför använder ungdomar droger?.....	15
5.3 Vilken inställning finns till droger?.....	16
5.4 Vilka faktorer inverkar på attityder till droger?.....	18
6. Metod.....	19
6.1 Avgränsning.....	23
6.2 Val av intervjupersoner.....	24
6.3 Etiska överväganden.....	25
6.4 Validitet och reliabilitet.....	25
6.5 Förförståelse.....	26
7. Teoretiska utgångspunkter.....	26
7.1 Symbolisk interaktionism.....	26
7.2 Meads teori om jagets uppkomst.....	27
7.3 Goffmans dramaturgiska perspektiv.....	29
8. Resultat av analys.....	30
8.1 Attityden till droger - ett sätt att spela teater.....	30
8.1.1 Att göra respekt.....	30
8.1.2 Fokusgruppen som en främre scen.....	33
8.1.3 Att använda droger - ett framträdande.....	38

8.2. Att skapa identiteter.....	40
8.2.1 Attityd till droger - ett identitetskapande.....	40
8.2.2 Att formas av andra	44
9. Slutdiskussion.....	48

Litteraturförteckning

”Human act in a world they define, and although there may actually be a reality out there, their definition is far more important for what they *do*. In the end, it does not matter if you are a scoundrel or not; what matters is that I see you as a scoundrel and I act toward you as if you were one. And you in turn may not be a scoundrel, but you may accept my definition of you as one and then proceed to act that way.”¹

¹ Charon, Joel M. 2001. *Symbolic Interactionism. An introduction, an interpretation, an integration* sid.138

1. Förord

Ett första tack vill vi ge till er ungdomar som låtit sig intervjuas och som under intervjuerna har visat ett intresse. Vidare vill vi även tacka vår handledare Elisabeth Martinell Barfoed för sitt engagemang och för en bra och lärorik handledning.

Vi vill också framföra ett tack till Malin Pålsson för hjälpen med abstractet.

Lund 090520

2. Problemformulering

Enligt CAN:s (Centralförbundet för alkohol narkotikaupplysning) rapport *Ungdomars alkohol och narkotikavanor*² där man har tillfrågat ca 2000 ungdomar har alkoholkonsumtionen mellan åren 1994 och 1998 ökat, man kan också i samma rapport utläsa att även narkotikakonsumtionen under samma period har stigit. Vidare kan man även i CAN:s färsk rapport *Drogutveckling i Sverige*³ se att hela 17 procent av 16-24 åringar uppger att de någon gång har testat narkotika.

Barnombudsmannen skriver i sin landsomfattande rapport *Öppna för gränser*⁴ att narkotikapriserna sedan 1988 halverats och att polisens och tullens beslag har ökat, vilket enligt CAN tyder på att en utbudsökning har skett. Denna rapport nämner även att flickor mellan 15-24 år som vårdats på landets sjukhus för akut alkoholförgiftning tredubblades mellan 1987-2002 samtidigt som antalet pojkar i samma ålder som vårdats av samma skäl ökade med 80 procent⁵.

Att allt fler ungdomar prövar narkotika väcker funderingar kring vad ökningen av droganvändandet kan bero på? Hur ser ungdomar på droger idag? Är det accepterat att använda droger bland dagens ungdomar och vad är det som gör att en del testar droger och andra inte? Vi är intresserade av att undersöka om man kan hitta förklaringar till detta utifrån ungdomars attityder till droger.

Hilte skriver i *Riskbruk och missbruk*⁶ hur man kan förstå drogerna betydelse ur ett sociologiskt perspektiv. Han menar att man i olika sammanhang när man försöker förstå drogernas betydelse ofta talar om drogernas beroendeframkallande egenskaper och att den sociala förståelsen av drogbrukets innebörder och konsekvenser får en underordnad betydelse. Ur ett sociologiskt synsätt ingår drogerna i olika sociala innebörder som är sammankopplade till olika kulturer och där droger används som ett sätt att skapa olika sociala världar. Således innebär det att drogernas effekt inte enbart bestäms av de kemiska egenskaperna som finns i

² Lindén - Boström, Margareta & Andersson, Barbro 2000. *Ungdomars alkohol- och narkotikavanor 1998*

³ CAN. 2008. *Drogutveckling i Sverige* <http://www.can.se/documents/CAN/Rapporter/rapportserie/can-rapportserie-113-drogutvecklingen-i-sverige-2008-sammanfattning.pdf> datum 10/5 -09

⁴ Barnombudsmannen. 2005 *Öppna för gränser*

⁵ Ibid.

⁶ Hilte, Mats i Johansson, Katarina & Wirbing, Peter. 2005. *Riskbruk och missbruk: alkohol – läkemedel – narkotika: uppmärksamma och behandla inom primärvård, socialtjänst och psykiatri*

drogen utan att det uppstår i ett samspel mellan människan, drogen och det sociala sammanhanget. Kan en förklaring till det ökade användandet av droger i så fall vara att drogernas sociala betydelse idag har fått större utrymme?

Goldberg har ett intressant resonemang i boken *Samhällsproblem*⁷ där han skriver att svensk narkotikapolitik är grundad på tanken att all icke-medicinskt användning av narkotika är missbruk. Han kritiserar den rådande narkotikapolitiken såtillvida att han menar att denna koncentrerar sig på att folk inte ska använda droger samt på de biokemiska processerna drogerna har. Enligt honom är detta sätt att betrakta narkotikamissbruket otillräcklig för att man ska kunna hitta effektiva motåtgärder mot missbruket. Han menar att man det är viktigt att förstå varför människor använder droger och sätta det i sitt samhällsliga sammanhang för att kunna hitta effektiva motåtgärder. Goldberg anser att det finns ett tryck hos samhällsmedborgarna såtillvida att individen känner stress, maktlöshet, meningslöshet, sjukdom mm vilket leder till att individen missbrukar droger, han menar således att för att komma tillrätta med missbruksproblematiken måste man förhindra människor att bli utsatta för detta samhällsliga tryck. Vidare ser han det som ett problem att alla som använder illegala droger klassas som missbrukare. Han anser att det är viktigt att skilja på synsättet på individer beroende på hur de konsumerar droger. Han menar att det finns följande typer av konsumtion, *rekreationskonsumenter* dvs. de som tar droger men som i övrigt fortsätter att leva ett ”vanligt” liv. Sedan finns det *problematiska konsumenter* och det är de som tillåter droger att inta en dominerande roll i deras liv vilket ger följder av arbetslöshet, kriminalitet mm.⁸

I *Droger och identitetsskapande* försöker Hanako⁹ ge en fördjupad beskrivning och förståelse av alkoholens och narkotikans betydelse bland ungdomar. Han skriver att individen genom att avstå eller att använda droger kan visa omgivningen vem man vill vara och således blir förhållningssättet till droger en del av identitetsskapandet¹⁰. Vi undrar således om detta kan stämma och hur man i så fall kan förstå ungdomars attityder till droger som en del i ett identitetsskapande. Kan det även vara så att en del av identitetsskapandet handlar om att individen för sin omgivning vill ge ett bestämt intryck och finns det i så fall faktorer som påverkar vilket intryck man vill förmedla och vilka är i så fall dessa? Vi är intresserade av att

⁷ Goldberg, Ted (red.) 2005. *Samhällsproblem*

⁸ Ibid.

⁹ Hanako, Sato. 2004. *Droger och identitetsskapande – kulturella perspektiv och narkotika i svenska ungdomsgrupper.*

¹⁰ Ibid.

undersöka hur dessa faktorer inverkar på ungdomars attityder till droger? Hur ungdomar resonerar kring dem och vilken funktion den fyller hos dem?

3. Syfte och frågeställningar

Syfte med denna uppsats är att undersöka ungdomars attityder till droger.

3.1 Frågeställningar

Vilken inställning har ungdomar till droger?

Hur resonerar ungdomar kring drogernas betydelse i deras liv?

4. Begreppsdefinitioner

Vissa ord och begrepp i uppsatsen är centrala för förståelsen av studien och därför är det väsentligt att klargöra dessa för att undvika missförstånd. Vi kommer således att förklara begreppen *attityd*, *droger*, *ungdom*, *ungdomskultur*, *identitet*, *norm* och *avvikande beteende*.

4.1 Attityd

En attityd kan förklaras som att det är en psykologisk tendens som uttrycks genom ett ogillande eller en gillande bedömning av en speciell enhet, även kallad *attitydobjekt*. Attityder kan innehålla och yttras samt formas via en eller tillsammans med följande aspekter: *affektioner*, *kognitioner* och *beteenden*. Att attityder innehåller kognitioner dvs. tankar innebär att en individ kan ha negativa, positiva eller helt neutrala reaktioner mot ett attitydobjekt. Affektionerna i en attityd innebär att attitydobjektet på något sätt väcker känslor som man kopplar samman med attitydobjektet. Beteendet i attitydbegreppet inbegriper en persons öppna handlingar mot attitydobjektet men också de intentioner som individen har med handlingarna¹¹.

¹¹ Augustsson, Gunnar. 2005. *Socialpsykologins ansikten*

4.2 Droger

Enligt lagboken är droger läkemedel och hälsofarliga varor som innehåller beroendeframkallande egenskaper, eller som har euforiserande effekter, eller varor som man enkelt kan förändra så att de har sådana egenskaper eller effekter. Med narkotika avses även sådana varor som enligt regeringen har beslutats att klassas som narkotika¹². Eftersom det finns många droger som har dessa effekter väljer i vår uppsats att ha en bred definition på droger. Vi väljer således att definiera allt som är sinnesförändrande och/eller beroendeframkallande som droger. Dock kan vi nämna några som exempelvis alkohol, nikotin, tändargas, läkemedel, koffein, cannabis, ecstasy, heroin, amfetamin och anabola steroider.

4.3 Ungdom och ungdomskultur

Ungdomsbegreppet är svårdefinierat eftersom de historiskt har skiftat innehåll och karaktär. Enligt Ohlsson och Swärd¹³ kan man definiera ungdom som en åldersmässigt avgränsad levnadsfas mellan barndom och vuxenhet. Vidare skriver de att ungdomsperioden har blivit längre och att gränserna mellan barn, ungdom och vuxen har blivit allt mer diffusa. De skriver också att man kan se "ungdomen" som en psykiskt avgränsad grupp vilket innebär att den unge under sin ungdom formar sin individualitet som människa och sin blivande identitet.

Ungdomsbegreppet har också på senare tid börjat avgränsas i kulturellt avseende genom att forskare och andra har börjat tala om särskilda ungdomskulturer. Ungdomskulturbegreppet kan förklaras på flera olika sätt, vi väljer endast ett fåtal av dessa. Ett sätt att se på ungdomskultur är att ungdomar betar sig på olika sätt som förknippas med "ungdomlighet" samt att de i sina kläder eller stilar distanserar sig från övriga samhället och på detta sätt skapas en kollektiv identitet¹⁴. Kulturbegreppet används även då man talar om beteende, värderingar och föreställningsvärldar som införlivats hos ungdomar¹⁵.

Ungdomskulturen kan ses som ett uttryck för individualisering och reflexivitet där den unge försöker känna sig för i vad som ska ingå i den egna stilen, vad de olika elementen i kulturen förmedlar samt på så vis skapa en tydlig identitet men också som ett sätt att markera

¹² Läkemedelsverket <http://www.lakemedelsverket.se/malgrupp/Foretag/Narkotika/> 2009-05-10

¹³ Ohlsson, Lars B & Swärd, Hans. 1994. *Ungdom som ett samhällsproblem*

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Svensson, Bengt, Svensson, Johanna & Tops, Dolf. 1998. *Att komma för sent så tidigt som möjligt. Om prevention, ungdomskultur och droger*

sig mot traditionella vuxenstilar för att därigenom göra motstånd till vuxenvärlden vilket gör den egna friheten till det egna oberoende tydligt¹⁶.

Vidare skriver Svensson, Svensson & Tops att det i ungdomskulturen finns olika strategier för att klara av den osäkra senmoderniteten. Med den osäkra senmoderniteten menar de att individen inte längre har fasta traditioner att förlita sig på för att forma sin identitet och att detta leder till att individen själva i större utsträckning får forma sin egen identitet. De menar således också att det leder till att individen i större utsträckning söker efter bekräftelse i sin omgivning, vilket innebär att, vad andra tycker om en och hur man uppfattas blir viktigare för individen¹⁷.

Inom ungdomskulturen kan man också nämna droger då det finns mycket som talar för att det finns en kulturell väg in i missbruket¹⁸. Den ungdomskulturella vägen innebär att narkotika glamouriseras i ungdomskulturen och följden blir att man får en ökning av unga narkotikamissbrukare. Det är den ungdomskulturella vägen in i missbruket som anses stå för den största ökningen idag. Därför är det viktigt att förstå vilken betydelse drogerna har för den kultur ungdomarna befinner sig i då denna i stor utsträckning påverkar vilken attityd ungdomarna har till droger¹⁹. Det är således även intressant att titta på vilken betydelse kamratgruppen har för ungdomarnas alkohol och drogbruk. En kamratgrupp kan ge individen trygghet och identitet vilket gör att den egna osäkerheten reduceras. Gruppen kan också ge en möjlighet att utveckla en kultur som kan hjälpa individerna att hantera omgivningens motstridiga krav genom att gruppen skapar en ”objektiv” verklighet. Denna kultur manifesteras genom diskurser som gruppen har och det skapar hos gruppens medlemmar en upplevelse av självklarhet, rutinmässighet och naturlighet bland individerna i gruppen. Kamratgruppen kan avslutningsvis även vara en plattform där individen skapar en egen personlig identitet²⁰.

¹⁶ Lilja, John & Larsson, Sam . 2003. *Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger*

¹⁷ Svensson, Svensson & Tops

¹⁸ Ibid

¹⁹ Ibid.

²⁰ Lilja & Larsson

4.4 Identitet

Det finns många olika teoretiska utgångspunkter som kan belysa vad identitet är, hur identiteter skapas samt vad som påverkar en människas identitet. Vi kommer med nedanstående text endast att belysa ett fåtal av dessa.

Enligt Mead skapas individens identitet genom social interaktion och han menar att identiteten utvecklas genom hela livet eftersom individen genom den sociala interaktionen blir mer och mer medveten om sig själv²¹. Vidare menar han att människans identitet påverkas av andra människor attityder såtillvida att individen värderar sig själva utifrån dessa²².

Goffman använder sig av begreppet *jaget* i sina beskrivningar av hur individen skapar sin identitet. Enligt Goffman bildas jaget då individen interagerar med andra i sin omgivning. Han menar således att omgivningens respons är nödvändig för att en individ ska kunna bygga upp jaget och hur omgivningen reagerar på beteendet är helt avgörande för individens identitetsbyggande. Vidare menar han att jaget inte är statiskt utan föränderligt beroende på hur omvärlden reagerar på individens beteende²³.

Hanako²⁴ skriver att identitet är ett sammansatt begrepp som syftar på individers olika tillhörigheter som skapas i relation till exempelvis social klass, kön och ålder. Vidare skriver han att individens identifikationer består av den identitet som man visar upp för andra, den som jag själv upplever samt den som andra tillskriver mig. Hanako menar även att individen genom att använda eller att avstå från droger kan visa omgivningen vem man vill vara eller att inte vara och således blir handlandet en del av identitetsskapande. Ungdomar kan således genom att inte injicera eller hålla sig borta från vissa typer av droger upprätthålla en identitet som ”drogsmart” vilket gör att man upprätthåller en positiv bild av sin identitet²⁵. Vidare består ungdomsåren till en stor del av sökande och existentiella frågor så som, vem man vill vara, vem man är, hur andra uppfattar mig samt vad man ska göra med sitt liv²⁶. Dessa frågor spelar en central roll i ungdomarnas identitetsskapande²⁷ och som en följd av detta testar ungdomar gränser och olika roller för att lära känna sig själv²⁸.

²¹ Mead, Georg H. 1976. *Medvetandet jaget och samhället från socialbehavioristisk ståndpunkt*

²² Björklid, Pia & Fischbein, Siv (red). 1992. *Individens samspel med miljön. Ett interaktionistisk perspektiv på pedagogik.*

²³ Goffman, Erving 2000 *Jaget och maskerna. En studie i vardagens dramatik.*

²⁴ Hanako

²⁵ Ibid.

²⁶ Svensson, Svensson & Tops

²⁷ Hanako

Enligt Bergström blir kompisar ofta viktigare än föräldrarna under ungdomsåren och de blir således en viktig påverkansfaktor på identiteten genom att tonåringen i större utsträckning speglar sig genom sina vänner snarare än föräldrarna och får på så sätt en egen identitet skiljd från föräldrarna. Han skriver också att människan är en social varelse som är beredd att gå rätt långt för att få tillhöra olika grupper i samhället och att en tonåring som kommer in i dessa grupper blir starkt påverkad och kan således snabbt få förändrade värderingar och normer²⁹.

4.5 Norm

Normer kan förklaras som regler för beteende som specificerar lämpligt uppförande i olika situationer. Således kan man även säga att en norm antingen förbjuder eller föreskriver ett givet beteende³⁰. Alla individer följer bestämda normer eftersom vi via socialisationen mer eller mindre blivit vana att följa dem. Vidare åtföljs alla normer av antingen positiva eller negativa sanktioner, de positiva sanktionerna kan t.ex. vara olika former av belöningar och de negativa sanktionerna kan vara allt från exempelvis informellt ogillande till fysisk bestraffning³¹.

4.6 Avvikande beteende

Avvikande beteende kan förklaras som att det är handlingar som en individ eller en grupp individer utför som bryter mot allmänt accepterade normer som finns i samhället. Ett avvikande beteende är på så vis ett brott mot de regler, lagar och normer som finns i det givna samhället och eftersom det bestäms inom varje samhälle kan synen på vad som är avvikande således förändras över tid³².

²⁸ Bergström, Gunnar. 1992. *När knoppar brister – om tonårstid och droger*.

²⁹ Ibid.

³⁰ Giddens, Anthony. 1998. *Sociologi*.

³¹ Ibid.

³² Ibid.

5. Tidigare forskning

5.1 Alkohol och narkotika vanor bland ungdomar

I CAN:s rapport från 1998 där man har undersökt 2000 personer i åldersgruppen 16-24 år i hela Sverige kan man se en tydlig ökning av alkoholkonsumtionen från åren 1994 till 1998 då alkoholkonsumtionen i genomsnitt i åldersgruppen var 10,2 liter 1994, 11,3 liter 1996 och 12,7 liter 1998³³. Enligt undersökningen var alkoholkonsumtionen lägst i åldersgruppen 16-17 åringar där konsumtionen var 7,1 liter 40-procentig alkohol per år. Därefter skedde en markant ökning av konsumtionen i gruppen 18-19 åringar till 11,1 liter och den steg sedan ytterligare bland 20-22 åringar och sedan minskade den något. Undersökningen visar att det vanligaste sättet att få tillgång till sprit i alla åldersgrupperna var att man bjudits av någon kamrat samt att de vanligaste sammanhangen man drack var på privata fester, på pub och restaurang samt hemma med kamrater. Intressant var även att 57 procent i åldersgruppen 16-17 år någon gång blivit bjudna av föräldrarna samt att 10 % i samma åldersgrupp angav att föräldrarna köpt sprit till dem³⁴.

Rapporten anger även hur narkotikaanvändandet i åldersgruppen 16-24 åringar sett ut 1998. I åldersgruppen 16-24 åringar hade 11 % någon gång använt narkotika. Enligt undersökningen har narkotikautvecklingen i Sverige förändrats då det 1994 var 7 % som använt droger, 1996 12 % och 1998 samma procentsats som 1996 dvs. 12 %. Den visar även att narkotikaerfarenheten ökade med åldern då den var mest sällsynt i åldersgruppen 16-17 år (3 %), därefter kom 18-19 åringar (9 %) och allra vanligast var det bland 20-21 åringar (15 %) och 22-24 åringar (16 %). Rapporten anger även att hasch och marijuana var de vanligaste narkotikapreparaten som har används bland ungdomar och därefter kom amfetamin, ecstasy och LSD.

Trots ovanstående finns det motstridiga uppgifter gällande ungdomars användning av droger. Enligt Barnombudsmannens rapport *Öppna för gränser* där man 2004 undersökte 771 barn och ungdomar mellan i åldersgruppen 10-18 år har ungdomarnas droganvändande de senaste åren minskat³⁵.

³³ Lindén - Boström, Margareta & Andersson, Barbro

³⁴ Ibid.

³⁵ Barnombudsmannen. 2005

5.2 Varför använder ungdomar droger?

Rapporten *Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger* har försökt att göra en bred kunskapsöversikt över litteratur som finns gällande ungdomars alkohol- och drogbruk i åldersgruppen 10-25 år³⁶. Enligt rapporten använder ungdomar festandet ofta som ett motiv till ett ökat stämningsläge och som ett sätt att koppla av från skolan. Festandet och det sociala samspelet skapar förväntningar hos ungdomarna om vad som ska ske under kvällen och underlättar skapandet och uttryckandet av positiva känslor. Det gemensamma drickandet kan även bidra till en känsla av samhörighet i gruppen då man efter alkoholintag blir öppnare i kommunikationen. Vidare ger situationen också ungdomarna en möjlighet till nya sociala kontakter då alkoholen gör att hämningar minskar och att självförtroendet ökar och det är även ett tillfälle då man provar även nya roller och identiteter³⁷. Rapporten nämner även gruppsytryck som en möjlig förklaring till förståelsen av varför ungdomar brukar droger. Gruppsytryck kan således i viss utsträckning bidra till att ungdomarna i en kamratgrupp har samma alkohol och drogvanor. Dock ska även tilläggas att ungdomar också söker sig till vänner med liknande alkohol och drogvanor, vilket förmodligen även är en viktig förklaring till att vi hittar liknande alkohol och drogbruk bland vänner i samma kamratgrupp.

Hanako har skrivit forskningsrapporten *Droger och identitetskapande* (2004), i den försöker han ge en fördjupad beskrivning och förståelse av alkoholens och narkotikans betydelser bland ungdomar, han har i denna undersökning intervjuat 16 ungdomar i Stockholm mellan 16-19 år. Undersökningen visade att droganvändandet i första hand hade en social mening, då de flesta av ungdomarna associerade droganvändandet till olika positiva händelser så som exempelvis att de har träffat nya partners eller nya vänner samt att det hänt andra nya saker under själva konsumerandet. Vidare menar Hanako att man enligt hans rapport kan se droganvändandet som ett sätt att markera sin identitet då man demonstrerar kontroll och självständighet. Genom att ta droger visar ungdomen således andra att han inte låter sig styras och att han själv bemästrar tillvaron vilket ger hans identitet en känsla av frihet och oberoende. Rapporten visar även att ungdomar kan ifrågasätta auktoriteter till följd av individualiseringen, vilket gör att man inte accepterar att andra fattar beslut åt en och att man därför måste testa droger för att finna sin egen sanning, sitt eget ansvar samt förmågan att själva kunna påverka sitt liv³⁸.

³⁶ Lilja & Larsson

³⁷ Ibid.

³⁸ Hanako

5.3 Vilken inställning finns till droger?

Enligt rapporten *Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger* har ungdomar en klart negativ attityd till narkotika men att det finns tendenser till att en mer accepterande attityd breder ut sig. Rapporten nämner bl.a. att cannabis är det mest använda preparatet i Norden och att attityden till cannabis påverkas av flera olika faktorer, så som exempelvis uppfattningen om de positiva effekterna och uppfattningen av biverkningarna som drogen ger. Attityden påverkas även av vilken jagbild drogbruket ger, eftersom cannabisbruk ses som oförenligt med en positiv och social jagbild är det således många ungdomar som tar avstånd från cannabis. Intressant är även att många av de ungdomar som testat cannabis hade en ambivalent attityd till drogen då de allmänt hade en restriktiv attityd till cannabis men de tog sig ändå rätten att då och då använda drogen. Vidare kan man enligt rapporten avläsa att drogkonsumtionen till största del skedde kring helgerna och att ungdomarna tog avstånd från kraftig berusning både vad gällde sig själv och andra kamrater³⁹.

Enligt *Ungdomars alkohol- och drogvanor* undersökning ansåg 51 % av ungdomarna att det var roligare att gå på fest om man druckit alkohol. Drygt 40 % av ungdomarna ansåg att alkohol smakade gott och 36 % av ungdomarna instämde med att de ibland drack för mycket alkohol. Vidare ansåg 38 % att man bör sänka åldern för att köpa alkohol till 18 år och 36 % ansåg att man har för många restriktioner kring alkohol i Sverige. Undersökningen visar att den egna alkoholkonsumtionens storlek hade betydelse för inställningen till alkoholrestriktioner, de som var högkonsumenter av alkohol hade en mer negativ attityd till alkoholrestriktioner än medelkonsumenterna och de var i sin tur mer negativa än lågkonsumenterna⁴⁰.

Enligt rapporten *Droger och identitetsskapande* är den generella uppfattningen bland de intervjuade att det inte finns några skillnader mellan narkotika och alkohol, de menade att de båda är droger eftersom de är beroendeframkallande samt påverkar kropp och psyke. Ungdomarna betraktade dock drogerna på olika sätt och den avgörande skillnaden var att alkoholen är en laglig drog och att narkotikan är en illegal drog. Undersökningen visade även att ungdomarna tyckte att alkohol och droganvändandet är ett eget val som individen gör och att det är lusten till det som avgör vad du konsumerar och vilken effekt som användandet får. I många av intervjuerna framkom det att fester hade ett symboliskt värde och att det fanns ett likhetstecken mellan fest och drickandet. Enligt rapporten är drickandet av alkohol något som

³⁹ Lilja & Larsson

⁴⁰ CAN 1998

man såg som en självklarhet i alla undersökningsgrupper förutom i den grupp som bestod av nykterister. Alkoholens självklarhet visades bl.a. genom att ungdomarna gav uttryck för att man som ung skulle ha testat droger, åtminstone alkohol, annars betraktades man som misslyckad i någon form. Alkoholens självklarhet visade sig även genom att nykteristerna var tvungna att inta en försvarsposition och motivera varför de inte drack sprit. Undersökningen visade också att det fanns gränser för vilka droger respondenterna kunde tänkas använda. Rapporten visade även att illegala droger var ett mer känsligt och riskfyllt samtalsämne än alkohol och därför var man mer försiktig med vem och när man pratade om dem. Vidare gjorde ungdomarna skillnader mellan olika narkotikapreparat genom att man exempelvis menade att hasch och marijuana inte var lika farligt som exempelvis LSD eller amfetamin då dessa är framkomna från växter till skillnad från de andra som är kemiskt framställda⁴¹.

Vidare är det intressant att nämna att barnombudsmannen i sin rapport *Öppna för gränser* kommit fram till att det föreligger någon form av majoritetsmissförstånd när det gäller rökning och alkohol bland ungdomar. De tillfrågade i undersökningen tror att andra unga röker och dricker i betydligt större utsträckning än de verkligen gör⁴².

Anita Rönneling har skrivit *Fan vad tror du om mig? Att bevara en viss fasad – eller låta bli* hon har i den gjort ett 50-tal samtalsintervjuer med narkotikaanvändare i Malmö och Stockholm⁴³. I denna har hon försökt att problematisera de rådande föreställningarna om vad missbruk kan innebära och betyda genom att intervjua personer med helt olika användningsmönster av droger. Hon har intervjuat personer som är socialt etablerade människor men som har ett återkommande, men inte dagligt bruk av ecstasy, hasch eller amfetamin. I artikeln kallar hon dessa för de ”socialt etablerade” eftersom de har ett arbete, bostad och som har sociala kontakter. Hon har även intervjuat personer som är arbetslösa, hemlösa och har ett dagligt injektionsmissbruk, dessa benämner hon som ”de tungt belastade”. I resultaten av hennes undersökning har hon bl.a. berört Goffmans dramaturgiska perspektiv kring hur individen genom att antingen berätta om sitt drogbruk eller inte, kan välja att bevara en fasad eller att helt enkelt låta bli inför sin omgivning. Hennes undersökning visar att de droganvändare som är socialt etablerade i stor utsträckning både vill och tvingas till att hemlighålla sin narkotikaanvändning eftersom det i allmänna föreställningar framstår som oförenligt med förmågan att leva en ”normal” tillvaro. Genom att inte berätta om

⁴¹ Hanako

⁴² Barnombudsmannen 2005

⁴³ Rönneling, Anita 2000. *Fan, vad tror du om mig? Att bevara en viss fasad – eller att låta bli*

droganvändandet ger de således omgivningen en annan självrepresentation till skillnad om de skulle prata öppet om sitt narkotikabruk, det skulle kunna innebära att de av sin omgivning kunde börja betraktas som ett "problem". Vidare var det även för de "socialt etablerade" viktigt att ha en klar distans till kategorin "tungt belastade" missbrukare, då de inte såg sig själva som missbrukare och således inte ville förknippas med dessa. De "tungt belastade" sågs som personer som är socialt marginaliserade och är således redan utpekade och klassificerade som narkomaner vilket gör att det inte är lika viktigt för dem att hemlighålla narkotikamissbruket eftersom de redan är klassificerade som narkomaner och det framstår således för dem inte lika viktigt att dölja missbruket som en del av sin självrepresentation. De har heller inga eller få sådana sociala band till den etablerade och accepterade delen av samhället som kräver en bestämd fasad för att kunna bibehållas.

5.4 Vilka faktorer inverkar på attityder till droger?

Enligt rapporten *Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger* intas ofta droger i sällskap vilket innebär att drogbruket sker inom ramen för en "gemensamhetsmiljö". Det framkommer också att ungdomar har liknande alkohol och drogbruk som vännerna har. Detta är en följd av kamratpåverkan men också en följd av att ungdomarna söker sig till vänner som har liknande intressen och attityder. Familjeförmedlade attityder och förväntningar spelar också en stor roll på ungdomars alkohol och drogbruk och deras attityd, de ungdomar som hemma blir bjudna på alkohol tenderar att ha ett högre alkoholbruk än de som inte hemma blir bjudna på alkohol⁴⁴.

Enligt Hanakos forskningsrapport är alkohol och narkotika en del av ungdomars vardag genom att man på olika sätt blir påmind om dem, exempelvis genom att vänner, man kanske själva använder, eller via massmedia. Oavsett hur lite eller hur mycket narkotika eller alkohol de använder eller om det handlar om konkreta eller abstrakta erfarenheter så uppfattas droger som närvarande i vardagen. Det gör att ungdomar i sin vardag på olika sätt ständigt måste förhålla sig till dem. Sammantaget kan man alltså säga att detta har bidragit till att normalisera alkoholen och narkotikan. Vidare skriver Hanako att droger fyller en viktig funktion i ungdomarnas identitetskapande och tydliggör centrala existentiella föreställningar om mening och mål med livet. I Hanakos underökningsgrupp fanns det en dominerande inställning till att det hör till ungdomen att prova saker och att det är helt naturligt. Det framkom att det

⁴⁴ Lilja & Larsson

vanligaste skälet till att ungdomar testat droger var för att man var nyfiken, det var kul att testa samt att alla andra testat. Rapporten visar även att trots att flertalet hade erfarenheter av narkotika så såg ungdomarna narkotikaanvändandet som något avvikande och de resonerade kring avvikande personer som avskräckande exempel, vilket på så sätt verkade normativt och det var således ett hinder för att individen att bete sig på sätt som förknippas med avvikande personer. Vidare visar rapporten att alkohol generellt uppfattades som en naturlig del av ungdomarnas vardag och det var något som man inte ifrågasatte. Dock såg man de som inte drack som avvikande och onormala och man betraktade det som ett problem som hade sociala konsekvenser. Hanakos undersökning visar att det fanns föräldrar som köpte ut sprit till sina ungdomar och att det gjorde att undersökningsgruppen uppfattade dubbla signaler eftersom deras föräldrar sa till dem att de inte skulle dricka samtidigt som köpte ut. Följden av det blev att undersökningsgruppen uppfattade dessa dubbla budskap som att det var ett godkännande till att dricka alkohol. Vidare finns det finns skillnader i resonemanget när man som förälder köpte ut, ibland köpte de ut om det var någon speciell fest eller liknande, som exempelvis vid studentfirande eller andra speciella sammankomster⁴⁵.

Barnombudsmannen påpekar i sin rapport om hur viktiga vuxnas attityd till droger eftersom föräldrarna överför normer och värderingar kring alkohol och narkotika till sina barn. I barnombudsmannens undersökning uppger 71 % av de undersökta ungdomarna i åldrarna 14-18 att det är bra med tydliga gränser och regler i familjen kring alkohol, rökning och narkotika⁴⁶.

6. Metod

Eftersom vi vill belysa ungdomars attityd till droger har vi valt att göra en kvalitativ studie med semistrukturerade fokusgruppsintervjuer. Deltagarna i en fokusgrupp kan vara allt från tre till 15 personer och helst ska man ha minst tre fokusgruppsdiskussioner för att få tillräckligt med underlag för analys⁴⁷. Vi har därför valt att intervjua tre grupper bestående av tre till fyra ungdomar mellan 17 och 19 år. Den kvalitativa metoden passar för studier där ett fenomen ska analyseras och undersökas grundligt, således är frekvensen i sammanhanget av

⁴⁵ Hanako

⁴⁶ Barnombudsmannen 2005

⁴⁷ Hylander, Ingrid. 2001. *Fokusgrupper som kvalitativ datainsamlingsmetod*
<https://polopoly.liu.se/content/1/c6/04/15/76/fograpp42.pdf> (2009-04-17)

mindre betydelse⁴⁸. Syftet med att ha fokusgrupper är att man ska samla in kvalitativ data och metoden används ofta då man vill studera värderingar och attityder som uppstår i social interaktion⁴⁹. Eftersom vi ville ge en nyanserad bild av ungdomarnas attityd och värderingar till droger samt de bakomliggande orsakerna till dem fann vi såldes denna metod bäst lämpad. Metoden karaktäriseras också av att individerna i grupperna har något gemensamt samt att deltagarna diskuterar ett ämne utifrån ett specifikt fokus⁵⁰. Medlemmarna i våra grupper var i samma ålder, var vänner med varandra och vi utgick ifrån att de alla hade åsikter och tankar om droger. Vår tanke var även att alla på något sätt delaktiga i dagens ungdomskultur.

En semistrukturerad intervju är en mellanform av den strukturerade och den fokuserade metoden där intervjutemat är bestämt liksom frågorna⁵¹. Som moderator för en fokusgrupp kan man ha strukturerade intervjuer där intervjuaren har en styrande roll eller ostrukturerade där intervjuaren är icke- styrande⁵². Vi har valt ett mellanting av dessa, vi valde den semistrukturerade intervjumetoden eftersom det i den finns utrymme för att fördjupa sig i respondentens svar, uppmärksamma och följa en ny riktning i dennes utsagor. Vidare ger en semistrukturerad intervju en större frihet även till intervjupersonen. Den är inte begränsad till korta meningar eller sådana svar där endast ett svarsalternativ kan uppges⁵³. Den kvalitativa forskningsintervjun är mer flexibel än en kvantitativ frågeundersökning och tillåter förändring av stimuli⁵⁴ vilket påverkade vårt val att inte använda enkäter. Kvale påpekar att kvalitativa intervjuer kan leda till nya insikter hos både intervjuaren samt respondenten tack vare sin friare form, vår förhoppning var att intervjuerna för oss skulle leda till nya insikter⁵⁵.

Vidare är det så att målet för en kvalitativ intervju är att ”erhålla beskrivningar av den intervjuades livsvärld i avsikt att tolka det beskrivna fenomenets mening”⁵⁶. De data som genereras under en kvalitativ intervju uttrycks med ett vanligt språk, det innebär att ungdomarna under intervjuerna själva kunde uttrycka sina erfarenheter med egna ord vilket bidrog till en mer personlig bild av det undersökta fenomenet. Då vi i vår studie var

⁴⁸ Repstad, Pål. 2007. *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*

⁴⁹ Hylander

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ May, Tim. 2001. *Samhällsvetenskaplig forskning*

⁵² Hylander

⁵³ May

⁵⁴ Repstad

⁵⁵ Kvale, Steinar. 2007. *Den kvalitativa forskningsintervjun*

⁵⁶ Kvale, sid. 13

intresserade av ungdomarnas egna berättelser var det viktigt för oss att de kunde känna sig fria i sina uttalanden. Genom att inte ha för många fasta frågor utan mer styras av teman blev det möjligt för oss som intervjuare att lättare följa med i ungdomarnas berättelse. Vi upplevde det som att vi därför kunde undvika känslan av splittring mellan att hålla oss fast vid vårt intervjuunderlag och kunna följa det som framkom under intervjun med engagemang. Möjligheten att ställa följdfrågor och känslan av att inte känna sig begränsad med intervjuunderlag var avgörande när vi valde att använda oss av denna metod. Vidare upplevde vi att den öppna formen av intervju hjälpte oss att knyta en bra kontakt med våra intervjupersoner, vilket var av stor vikt för resultatet. Nackdelar med de öppna frågorna var att ungdomarna emellanåt svävade ut i sina svar och följden blev att de ibland hade svårt att hålla sig till ämnet, men eftersom vi hade möjligheterna att styra samtalen så upplevde vi inte det inte så problematiskt.

Vidare måste språket under en intervju vara enkelt och lättbegripligt utan onödiga svåra begrepp⁵⁷. I och med att det var ungdomar som vi intervjuade var det viktigt att intervjuguiden var anpassad därefter. Vi valde således att använda oss av ett enkelt språk då vi utformade intervjuguiden så att respondenterna lätt kunde förstå vad vi menade men också för att skapa ett klimat där respondenterna kunde känna sig avslappnade.

Repstad tar upp vikten av en bra relation mellan forskaren och de personer som undersöks och menar att relationen är av stor vikt för forskningens resultat⁵⁸. Vidare skriver Hylander att fokusgrupper kan påverka en grupp såtillvida att deltagarnas hämningar släpper i ett tillåtande klimat samt att när en deltagare vågar prata så inspireras även de övriga i gruppen. På detta sätt kan man som forskare få ett stort antal varierande åsikter och synpunkter⁵⁹.

Fördelar med fokusgruppintervjuer är också att forskarens subjektivitet minskar genom att det är många röster som hörs och bryts av varandra. Detta gör även att forskarens inflytande minskar till förmån för inflytande från medlemmarna i gruppen⁶⁰.

Nackdelar kan vara att det inom gruppen dyker upp en informell ledare som tar monopol på samtalet vilket i så fall kan leda till att variationsvidden på samtalen minskar istället för ökar⁶¹. Vi kunde skönja att det i speciellt en grupp fanns en informell ledare som pratade mer

⁵⁷ Repstad

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Hylander

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Repstad

än de andra. Detta i sin tur kan ha påverkat de övriga i den gruppen och således samtalet som helhet vilket även kan ha påverkat på vår empiri då vi troligtvis inte i lika stor utsträckning fått ta del av de andras hållningar i frågan, vilket givetvis även påverkat vårt resultat i analysen.

Forskaren ska så långt det är möjligt upprätthålla en nära och tät direktkontakt till undersökningsspersonen⁶². Det blev således en viktig uppgift för oss att försöka knyta an till de ungdomar vi intervjuade och få en god kontakt med dem. Vi försökte förmedla vårt genuina intresse för deras synpunkter i ämnet. Vår upplevelse var att vi fick en väldigt god, avslappnad relation till dem och vi blev glatt överraskade när vi hade få metodologiska problem så som att respondenterna inte dök upp på avtalad tid eller att de gav återbud till intervjuerna. Det var endast två av deltagarna som inte dök upp och då ringde en av dem och sa att hon inte kunde delta.

Bland fördelarna med den kvalitativa metoden kan vi nämna möjligheten för forskaren att komma under huden på respondenterna. Metoden ger ett redskap att tränga in i aktörens värld och se deras handlingar utifrån deras eget perspektiv⁶³. Den kritik som kan riktas mot den kvalitativa metoden är att den enskilda intervjun kan vara svår att spegla mot samhället i sin helhet⁶⁴. Detta innebär att vi inte kan generalisera våra resultat i en bredare utsträckning då vår empiri endast utgörs av tre fokusgruppsintervjuer med ganska få deltagare. Vi kommer dock att få en bra bild av hur just de elva ungdomars attityder till droger ser ut.

Vidare valde vi att arbeta enligt den induktiva strategin, ett induktivt tillvägagångssätt innebär att vi som forskare kommer att närma oss det undersökta fenomenet utan några större kunskaper i ämnet⁶⁵. Det induktiva tillvägagångssättet innebär att man går från empiri till teori och fördelen med att använda sig av det arbetssättet i jämförelse med deduktiva strategier där man utgår från en teori för att sen gå mot empirin, är att den induktiva strategin är mer öppen för den nya och oväntade som kan komma fram. De nackdelar som kan ställas mot fördelarna är att tolkningen av resultaten kan vara svag förankrad i teorin samt svår att relatera till andra sammanhang⁶⁶. Utifrån den induktiva strategin samlade vi således först

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ May

⁶⁵ Halvorsen, Knut. 1992. *Samhällsvetenskaplig metod*.

⁶⁶ Blom, Björn, Morén Stefan & Nygren, Lennart (red). 2006. *Kunskap i socialt arbete: om villkor, processer och användning*

empirin och därefter tolkade vi materialet. Tolkningen av empirin analyserade vi med hjälp av valda teorier, tidigare forskning samt övrig litteratur.

När vi påbörjade vårt letande efter respondenter i en skånsk kommun hade vi lite svårt att hitta ungdomar som ville ställa upp så vi valde att söka i en annan kommun, där vi snabbt hittade ungdomar som var villiga att ställa upp. Vi hade även från början tänkt att vi skulle ut på skolor och informera i klasserna om vårt arbete och att vi behövde frivilliga respondenter till dessa, men när vi började kontakta skolorna så insåg vi att det inte var helt oproblematiskt och att det i så fall kom att ta längre tid än beräknat, vilket gjorde att vi istället valde att gå direkt till en fritidsgård. Vi diskuterade även valet av plats för intervjuerna då intervjumiljön eventuellt skulle kunna påverka deras svar vid intervjuerna. Vi valde därför att sitta på fritidsgården i ett enskilt rum då vi tänkte att ungdomarna kanske kände sig bekvämare att sitta i sin egen "hemmiljö".

För att kunna få ut så mycket som möjligt och kunna vara så närvarande som möjligt vid intervjuerna har vi använt oss av bandspelare och spelat in alla samtal. Vi har därefter transkriberat alla samtal. Därefter tematiserade vi materialet i följande tema, vänner, familj, skola och attityd till droger och sedan gjorde vi ytterligare en tematisering som resulterade i rubrikerna i analysen. Vidare har vi i vår analys använt oss av citat och när vi har uteslutit några ord ur citatet har vi markerat det med [...]. Vi har även markerat när vi har uteslutits några meningar med följande tecken [---].

Fördelningen av arbetet har sett ut på följande sett, Karolina har ansvarat för att skriva abstract, Goffmans teori, referenslista och hon har även varit den som tagit den största delen av transkriberingen. Katariina har skrivit problemformuleringen, alla begrepp, tidigare forskning, symboliska interaktionismen, Meads teori och slutdiskussionen. Vi har båda varit lika delaktiga i metodkapitlet och i analysen av resultaten. Vidare har vi båda varit närvarande vid alla intervjuer, Katariina varit den som har haft den ledande rollen som moderator och Karolina har varit den som stöttat upp med frågor vid behov.

6.1 Avgränsning

Vi har valt att undersöka vilken attityd ungdomar mellan 17 och 19 år har till droger idag och vilka faktorer som påverkar deras attityder. Vi har undersökt ämnet utifrån ungdomarnas perspektiv, det innebär att det varit ungdomarnas upplevelser samt erfarenheter av droger som vi koncentrerat oss på. Vi har valt att försöka förstå ungdomarnas attityder till droger utifrån ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv med utgångspunkt i Goffmans dramaturgiska

perspektiv⁶⁷. Vår tanke har varit att med hjälp av denna teori försöka förklara hur man kan se ungdomars attityder till droger som ett sätt att spela teater.

Vidare har vi använt oss av Meads teori om hur individen i interaktion med andra bygger upp sin egen bild av "jaget" och hur individen på så sätt skapar ett självmedvetande⁶⁸. För att få ett bredare material och en djupare förståelse i ämnet har vi även använt oss av tidigare forskning som bl.a. berör vilka alkohol och narkotikavapor som finns hos ungdomar, varför ungdomar använder droger och vilken inställning ungdomar har till droger. Vi vill här även klargöra att vi inte kommer att se på frågan utifrån ett genusperspektiv, även om det skulle kunna vara intressant att undersöka.

6.2 Val av intervjupersoner

Vi har intervjuat tre grupper på sammanlagt elva ungdomar mellan 17 och 19 år. Skälet till att vi valde att intervju ungdomar är helt enkelt för att det är deras attityder till droger vi är intresserade av och att det var utifrån deras aspekt vi ville undersöka fenomenet. Vår tanke var att de kunde ge ett inifrånperspektiv på ungdomars attityd till droger eftersom de själva kunde förmedla vilka attityder de har till droger samt att också kunde berätta om hur de upplever att attityden ser ut hos dagens ungdomar, tanken var även att vi genom deras berättelser kanske kunde se hur attityder skapas samt hur dessa upprätthålls. Anledningen till att vi valde den åldersgrupp som vi gjorde var helt enkelt att det underlättade vårt arbete såtillvida att om vi hade haft yngre informanter hade vi varit tvungna att ha föräldrarnas godkännande vilket gjort att proceduren tagit längre tid. Eftersom vi valde att göra en fokusgruppintervju där fokus låg på en generell attityd hos ungdomar så var det gruppen som fick styra hur ålderfördelningen kom att se ut, vi har därför inte utgått från att det skulle finnas ett jämnt antal av informanter i samma ålder. Att valet föll på just de informanter berodde på att vi ville ha ett så slumpmässigt val som möjligt vilket gjorde att vi helt enkelt frågade de ungdomargrupper som för tillfället befann sig på den utvalda fritidsgården och som var i rätt åldersgrupp. Fokusgrupper var naturliga dvs. självrekryterade.

Fokusgrupperna har vi i vår uppsats döpt till *invandrargruppen*, *kontrastgruppen* och *dramagruppen*. Invandrargruppen fick sitt namn eftersom alla i gruppen var av utländskt härkomst samt för att alla i gruppen uttryckligen kategoriserade sig själva som invandrare.

⁶⁷ Goffman

⁶⁸ Mead

Kontrastgruppen såg vi som ett passande namn för en av grupperna eftersom det i den gruppen fanns stora skillnader mellan några medlemmar gällande attityden till droger. Den sista gruppen fick sitt namn eftersom det fanns medlemmar i gruppen som ganska dramatiskt berättade om sina erfarenheter av droger.

6.3 Etiska överväganden

Vi har varit tydliga gentemot våra respondenter om vad vi skulle ha informationen som vi fått av dem till. Vi har också förmedlat hur denna kommer att presenteras samt att den inte kommer att användas i andra sammanhang. Vi har också garanterat våra respondenter anonymitet och informerat om att detta bevaras genom hela processen i uppsatsen. För att tillförsäkra det har vi bl.a. i vår analys döpt om våra respondenter samt bytt namn på orten där intervjuerna genomfördes. Vi har även informerat respondenterna om att de när som helst kunde avbryta sin medverkan och att de hade möjlighet att säga ifrån om de inte ville svara på några av våra frågor. Vi har alltid vid första kontakten informerat respondenterna om ovanstående men vi har även berättat att vi skulle spela in samtalen på band och att vi efter avslutat arbete skulle kassera dessa.

6.4 Validitet och reliabilitet

Validitet och reliabilitet är klassiska forskningsbegrepp som handlar om trovärdigheten i arbetet samt hur empiriskt belagt arbetet är. Validiteten behandlar huruvida man har lyckats undersöka det som var ämnat för undersökningen. För att en bra validitet ska uppnås är det viktigt att utifrån syfte och frågeställning välja en adekvat metod för att få empirin som är relevant till det man vill undersöka⁶⁹. Vi anser att vi under våra intervjuer försökt att ställa frågor, som avser eller är kopplade till vårt syfte för att försöka säkerställa validiteten. Vi har även ställt olika följdfrågor i syfte att få svar på de frågor som vi ämnat undersöka och sålades säkerhetsställt validiteten i undersökningen.

Graden av reliabilitet innebär hur väl forskningen går att upprepa, vilket i strikt mening är svårt att uppnå inom kvalitativ forskning⁷⁰. Eftersom en kvalitativ intervju formas i en social interaktion mellan intervjuare och intervjupersonen menar vi att det är omöjlig att återigen genomföra intervjun på exakt samma sätt.

⁶⁹ Kvale

⁷⁰ Ibid.

6.5 Förförståelse

Ämnet for uppsatsen var en kompromiss mellan författarna då en av oss är intresserad av missbrukproblematiken och den andre har ungdomar inom sitt intresseområde. Vi har även tillbringat våra praktiktider på verksamheter inom de två områden och därmed skapat oss en bild av det aktuella ämnet. Som socionomstudenter har vi också kommit i kontakt med droger som ämne genom ett fåtal föreläsningar. Vi är medvetna om att vår utbildning kan ha påverkat vår syn på ämnet men en betydande roll i den processen har även media. För att kunna vara så objektiva som möjligt trots vår förförståelse har vi bl.a. valt en öppen form av intervju som ett verktyg for att samla in vår empiri då den ger ett stort utrymme för respondenternas oförutsedda svar. Vid tolkning av data utgick helt ifrån våra respondenters berättelse. Vi är övertygade om att vi inte helt har kunnat frångå våra subjektiva uppfattningar men vi tror vi har kunnat begränsa de avsevärt genom att ha de i åtanke.

7. Teoretiska utgångspunkter

7.1 Symbolisk interaktionism

Den symboliska interaktionismen riktar sin uppmärksamhet på detaljer i samspelet mellan individer samt hur dessa skapar mening i vad människor säger och gör. Perspektivet utgår ifrån att i stort sett allt samspel mellan individer ingriper ett utbyte av symboler⁷¹. Språket är således centralt inom symbolisk interaktionism då individer med hjälp av denna i samspel med varandra förstår olika symboliska betydelser⁷². När människor samspelar med varandra letar individen hela tiden men hjälp av dessa symboler efter ”ledtrådar” för att avgöra vad som är ett lämpligt beteende i sammanhanget och för att tolka individers avsikter till det säger och gör⁷³. Vidare menar perspektivet att man under växelverkan med andra skapar sitt medvetande och sin jaguppfattning. Inom den symboliska interaktionismen finns det flera olika skolor och inriktningar⁷⁴. Vi har valt att koncentrera oss på Meads utvecklingsteori om hur individen genom symboler skapar en självmedvetenhet och bygger upp det egna ”jaget”⁷⁵.

⁷¹ Giddens, Anthony. 2007. *Sociologi*

⁷² Angelöw, Bosse, & Jonsson, Thom. 2000. *Introduktion till socialpsykologi*.

⁷³ Giddens 1998

⁷⁴ Angelöw & Jonsson

⁷⁵ Mead

Vi har även valt Goffmans *dramaturgiska perspektiv* som handlar om hur individen i interaktion med sin omgivning försöker bevara sin självbild gentemot andra genom att spela teater⁷⁶.

Vi tyckte att detta perspektiv var intressant eftersom man med hjälp av denna kunde undersöka hur ungdomar genom symboler skapade mening i det de sa men även för att vi med hjälp av detta i vårt material kunde avläsa hur ungdomar interagerar med varandra. Vår tanke var även att vi med hjälp av perspektivet kunde se om attityden till droger hos ungdomarna hade några symboliska betydelser.

7.2 Meads teori om jagets uppkomst

George H. Mead behandlar frågan om hur människans medvetande utvecklas. I boken *Medvetandet, jaget och samhället* beskriver Mead⁷⁷ sin teori om hur människan genom interaktion blir självmedveten och skapar ett jag. Enligt Mead är jaget en helt och hållit social process som uppkommer genom social interaktion och som utvecklas genom hela livet, allteftersom individen med tiden blir mer och mer medveten om sig själv. Mead menar att individen skapar en självmedvetenhet genom en subjekt-objekt-relation som upprättas inom individen. Denna process kallar Mead för *rollövertagande* vilket innebär att individen är en annan inför sig själv och att denne på så sätt kan sätta sig in i andra individers ställe och föreställa sig hur dessa skulle reagera på ens beteende⁷⁸. Enligt Mead är rollövertagandet den mest grundläggande mekanismen i människans tillblivelse. Rollövertagandet innebär att man identifierar sig med *signifikanta andra*, de signifikanta andra är personer i omgivningen som har stor betydelse för individens självvärdering och vikten av dem beror bland annat på vilka attityder man har till dem, ju viktigare de är för individen desto större betydelse har de. Således menar Mead att rollövertagandet gör att individen utifrån andras normer och värderingar kan värdera sig själva och på så sätt se sig själv som ett objekt utifrån andras perspektiv och övertar på så sätt andras attityder mot sina handlingar⁷⁹.

Mead menar även att *den generaliserade andre* påverkar människors beteende. Den generaliserande andre innefattar enskilda individer, olika gruppers attityder men även hela samhällets attityd, vilken således utövar kontroll över samhällets alla medlemmar. Mead

⁷⁶ Goffman

⁷⁷ Mead

⁷⁸ Andersen, Heine & Kaspersen, Lars Bo (red) 2003. *Klassisk och modern samhällsteori*.

⁷⁹ Björklid & Fischbein

menar sålunda att människan tar till sig alla dessa åsikter och attityder, internaliserar dessa med sina egna och bildar sedan en egen generaliserade andre. Han menar således att det är den sociala strukturen av alla dessa attityder som bygger upp det totala jaget men att individen också består av olika deljag, det jaget man väljer att visa upp är beroende av strukturen hos den sociala processen i dess helhet som individen befinner sig i⁸⁰.

Mead menar även att jaget består av två delar, som han kallar för *I* och *Me*⁸¹. Förenklat kan man säga att *I* är den subjektiva delen av jaget som består av den kreativa och fantasifulla delen som handlar och tar initiativ och det är också den delen av jaget som kan föreslå nya handlingssätt och kan komma med överraskningar. Denna del uppstår i nuets omedelbarhet och det är i den delen som individen tillåter sig att anpassa sitt beteende till nya omständigheter, konflikter och störningar i interaktionen med andra⁸². Således är *I* den delen av jaget där individen endast har sin egen förhållningsätt att ta hänsyn till och den delen som står för självständigheten där människan har ett behov av vara en unik individ⁸³. *Me* är den delen av jaget som tar till sig samhällets attityder och värderingar och blir medveten om sig själv som ett objekt. *Me* är även den delen som innehåller tidigare erfarenheter av andra individer, olika situationer, olika roller samt andra sociala värderingar⁸⁴. Det innebär således att när en individ blir medveten om vad *I* har gjort är det individens *Me* som blir medveten och som granskar sig själv som ett objekt och det är således *Me* som blir den delen av jaget som värderar sig själva. Mead menar sålunda att båda *I* och *Me* påverkar individens beteende men att *Me* har en betydligt större inverkan än *I* på individens agerande. Det innebär att om en individ har ett starkare *I* i förhållandevis till ett *Me* har individen ett mindre bekräftelsebehov vilket gör att han i mindre utsträckning har ett behov av att rätta sig efter samhällets attityder och värderingar. Består jaget av ett starkare *Me* så påverkas man i större utsträckning av samhällets attityder och värderingar⁸⁵. Avslutningsvis kan man alltså säga att Mead menar att individen är skapad av sin omgivning. Viktigt är dock att tillägga att Mead trots detta inte menar att individen är helt socialt determinerad. Han menar att människan tack vare sitt historiemedvetande kan acceptera eller bestrida de tolkningar som andra gör av honom själv.

⁸⁰ Mead

⁸¹ Ibid.

⁸² Andersen & Kaspersen

⁸³ Mead

⁸⁴ Andersen & Kaspersen

⁸⁵ Mead

Vi kan således genom våra tidiga identiteter kritisera och acceptera nya identiteter vilket ger individen ett ganska stort mått av frihet⁸⁶.

Vi tyckte att denna teori var intressant eftersom vi med denna teori kunde undersöka om och hur ungdomarnas identitet kan hänga samman med attityden till droger.

7.3 Goffmans dramaturgiska perspektiv

Goffman beskriver mänskligt handlande med en terminologi inspirerad av teatervärlden och han menar att "teatervärlden" består av aktör, medaktör och publik. Den grundar sig i synen att vi alla spelar teater och betraktar andra som publik för våra uppträdanden. Goffman menar att individen på samma sätt som en skådespelare på scenen vill vi göra ett intryck på sin publik. Sålunda försöker individen i sin presentation av sig själv kontrollera, styra och filtrera den informationen man överför till andra som ligger till grund för vilket intryck de får av oss. Goffman menar att individen vill få medaktörerna samt publiken att handla frivilligt i överensstämmelse med hans/hennes plan. I syfte av att uppnå det målet kan individen framträda på olika sätt. Individen kan handla på ett beräknat sätt och spela sin roll på ett visst bestämt sätt för att uppnå den önskvärda, inplanerade intrycket hos de andra. Vidare kan individen ha bestämda åsikter i sitt framträdande men förhållandevis omedveten om att så är fallet. Individen kan också handla på samma sätt som i de första två fall, om traditionen inom gruppen eller hans sociala status sätter de krav på honom. Vidare kan aktörens handlande få den önskade responsen hos de närvarande utan att han har varit inställd på att få den⁸⁷.

Under ett framträdande använder individen sig av en rad rekvisita. Här inbegrips allt ifrån det som Goffman kallar för *the setting* dvs. hur möblemanget, dekorationerna samt scenens ytplanering till det som ryms inom beteckningen *personlig fasad* t ex kläder, utseende men även språkliga uttryckssätt och talmönster.

Eftersom Publikens reaktioner och handlande i hög grad styr aktörens framträdande besitter publiken därför en betydande makt. Makten kan tillskrivas även scenen, vilket innefattar det sammanhang individen befinner sig i, det blir såldes även det som avgör vad som ska presenteras och av vem, med andra ord avgränsar den aktörens spelutrymme. Hos Goffman delas begreppet *scen* i två underkategorier, han pratar om *den främre scenen* samt *den bakre regionen*. Den främre regionen är platsen där individen har en publik och det är där

⁸⁶ Björklid & Fischbein

⁸⁷ Goffman

själva framträdandet äger rum vi, där intar individen en roll genom att t ex vara mer formell, behärska sig och där håller han en personlig fasad. Motsatsen till den främre regionen är dennes bakre motsvarighet. Den bakre regionen är dold för publiken och det är den platsen där aktören förbereder sig inför sitt framträdande. Det är således här planeringen, organiseringen sker inför framträdandet och det är där aktören kan testa sig själv och tillåta kommentarer över sin prestation. Vidare är stämningen i den bakre regionen mer intim, neutral och mer avspänd än den är i den främre regionen, eftersom individen ofta är mer informell och avslappnad då kontrollen och normerna inte är så omfattande⁸⁸.

Avslutningsvis menar Goffman att individens bild av sig själv i stor utsträckning bestäms i det sociala samspelet med andra då omgivningen reagerar på individens handlingar, det blir således omgivningens respons på individens beteende som blir avgörande för hur individen uppfattar sig själv⁸⁹. Det finns många motiv enligt Goffman till varför individen försöker kontrollera den bilden vilken andra får av honom, en av faktorerna är att människan vill behålla sitt eget ”ansikte”, därför att den är bunden till bilden av sig själv⁹⁰.

8. Resultat av analys

8.1 Attityden till droger - ett sätt att spela teater

8.1.1 Att göra respekt

Att se ungdomars agerande som ett framträdande för att få respekt kunde man se då invandrargruppen vid flera tillfällen berättade om varför de tagit droger samt vid vilka tillfällen de skulle göra det igen. En av respondenterna i den gruppen säger följande:

”när det kommer till utlänningar så om någon testar, om jag frågar honom och han säger, den knarkar med mig, och han säger nej då har jag rätt till att kalla honom tönt, mes, nolla, man måste vara lite macho när det kommer till oss blattar utlänningar så man är... så finns det alltid det att man ska alltid visa att man är lite större, så man ska göra någonting coolare och sen om man är inte med på det så så är det typ att man förlorar respekt direkt liksom [---]”.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Månsson, Per 1998. *Moderna samhällsteorier. Traditioner, riktningar, teoretiker.*

⁹⁰ Goffman

Enligt ovanstående citat kan man utläsa att det inom invandrargruppen finns vissa förväntningar på gruppmedlemmarna dvs. att vara macho och cool för att upprätthålla respekten. Vidare kan man se respektens betydelse då samma respondent svarar på frågan, kan man vara cool utan droger "ja men då måste man vara högt uppsatt... ja, jag är ärlig". En annan medlem i samma grupp säger följande "ja asså gör det för att vara coola, gör en det så ska jag också göra det, jag ska vara en i gänget så", "det är ingen jävla nyfikenhet det är bara för att göra respekt". Vidare nämner de i samma grupp att valet av att testa eller att inte testa droger handlar mycket om vem i kamratgruppen som uppmanar en till att ta droger, om det är någon som är högt uppsatt i gruppen och man själv står lägre så väljer man att ta droger av rädsla för att annars tappa respekten i gruppen. Ovanstående resonemang kan man knyta till Goffmans teori där han menar att individen alltid styrs av tanken att inte tappa ansiktet i gruppen och att individen handlar på ett förutbestämt sätt beroende på traditionen i gruppen. Vår tolkning är att gruppmedlemmarna i invandrargruppen har en förutbestämd tradition i gruppen att respekten är viktig och att man som lägre ställd inte ifrågasätter en högre ställd gruppmedlem, vilket resulterar i att det finns förväntningar på individen att man rättar sig efter den högre ställdes krav. Vi menar sålunda att ungdomarna för att inte "tappa ansiktet" gör ett medvetet val då de väljer att ta en drog i syfte av att framträda på ett bestämt sätt för att uppnå en känsla av respekt och att inte ses som "mesar" inför sina kompisar. Intressant var att en av medlemmarna i samma grupp berättade att han själv provat att ta narkotika och att han då endast gjort det tillsammans med en annan vän och att han då inte hade känt någon form av gruppsyck.

Även i dramagruppen kan vi se att respekten har betydelse då fokusgruppen säger att man inte berättar för lärare eller kuratorer på en skola om man ser andra ungdomar använda droger. De uppger då följande "asså dagens ungdomar är mycket så asså säger du till lärare eller polis så blir du klassad som tjallare". Vidare hade de följande resonemang:

Moderator: ja men jag bara menar att man kan göra det anonymt, man kan anmäla anonymt vad är det som gör att man inte... (anmäler)

Pelle: nej...

Moderator: är man rädd att det kommer fram eller?

Kalle: det också, asså du lever på ryktet asså har du inget rykte så är du död i Skurup, det är det det handlar om, har du ett jävligt bra rykte och du tjallar så är det kört direkt.

Respektens betydelse inför kamratgruppen kunde vi även se i *kontrastgruppen* i följande dialog:

Moderator: Hur känner ni, vi har då en tjej som du berättar att du har testat och skulle kunna tänka dig att testa igen. Hur förhåller ni andra er till det? Du Stina visar ganska tydligt, att du, vad du känner...

Stina: Jag är helt emot sånt, det är det värsta jag vet. Nu har hon berättat för mig sist hon hade gjort det, jag blev besviken på, det blev jag.

Moderator: Ja, hur blir det för dig när hon... känner du att... nej jag får kanske inte göra det...

Emma: Jag skulle kunna göra det jag har inte sagt att jag ska göra det nu, men jag skulle kunna göra det någon gång men...

Moderator: Men jag tänker, bryr du dig om, hur det känns för dig att en kompis...

Emma: Ja, det gör jag klart

Moderator: Att en kompis visar att det är inte okej.

Emma: Därför har jag inte tänkt och göra det nu.

Moderator: Nej, men vad tänker ni andra, om ni har sällskap, om ni har någon i kompisgänget som, det behöver inte vara du nu det kan vara någon annan som håller på med det, är det okej att göra det?

Viktor: Nej, jag tycker inte det är okej.

Av ovanstående resonemang kan man tolka Emmas skäl till att just nu inte droga som en följd av hennes vänners negativa inställning till droger, speciellt Stina visar styrkan på inställningen då hon säger "det är det värsta jag vet". Enligt symboliska interaktionismen letar individen ständigt i språket efter ledtrådar för att avgöra vad som är ett lämpligt beteende. Vi menar sålunda att eftersom Emmas vänner tydligt i stunden visar en negativ inställning till narkotika så blir Emma medveten om att det inte skulle vara lämpligt att berätta att hon nu skulle kunna tänka sig att ta narkotika vilket gör att hon i stunden väljer att framträda på ett visst sätt då hon säger "därför har jag inte tänkt att göra det nu". Framträdandet innebär även att Emma inte riskerar att hennes vänner tappar respekten för henne vilket de kanske hade gjort om hon hade sagt att hon nu hade kunnat tänka sig att ta narkotika igen.

Vidare nämner Svensson, Svensson & Tops att man i olika ungdomskulturer har olika värderingar, beteende och föreställningar om vad som är rätt eller fel att göra och vi upplevde

att det fanns sådana skillnader inom de olika fokusgrupperna⁹¹. Under intervjuerna framkom att invandrargruppen aldrig skulle berätta för sina kompisars föräldrar att vännerna tagit droger inte ens då de riskerat att fara illa. Ungdomarna gav följande skäl ” det finns inte i vår värld”, ” förlåt mitt språk men man är fitta om man gör det”, dock uppgav de att de skulle göra det om det gällde deras egna syskon. De två övriga grupperna uppgav dock att de skulle berätta det för kompisarnas föräldrar om såg att en vän hade ett stadigvarande bruk av narkotika. Detta skulle kunna tyda på att invandrargruppens traditioner av hur man uppnår respekt ser annorlunda ut i förhållandevis till de övriga. Således menar vi att beroende på vilken grupp man tillhör och vilka traditioner som finns inom gruppen så anpassar man sitt beteende efter den rådande traditionen i syfte av att framträda på ett visst sätt för att på så vis uppnå respekt inom gruppen.

Bergström skriver att ungdomar kan gå ganska långt för att få tillhöra en grupp⁹². Att det kan vara så kan vi tydligt se i invandrargruppen då de visar att de har en negativ inställning till narkotika och att de inte vill befatta sig med det, men trots det ändå skulle de ändå använda narkotika för att behålla respekten, de är således beredda att gå ifrån sina normer och värderingar i syfte av att inte ”tappa ansiktet”.

8.1.2 Fokusgruppen som en främre scen

Enligt Goffman kan man se individers sätt att bete sig som ett sätt att spela teater i syfte av att uppnå ett visst intryck på sin omgivning⁹³. Detta skulle i vår undersökning kunna innebära att vi i våra undersökningar borde få resultat som kan tyda på att ungdomarnas förhållningsätt till droger i möte med oss är annorlunda än vad den är då de endast omges av kompisar. Vi menar att man kan se intervjutillfället som en scen där fokusgruppen i stunden uppträder framför oss intervjuare men även framför sina vänner och där ungdomarna använder sig av språket som ett hjälpmedel för att agera. Vår förställning är också att ungdomarna kanske i mötet med oss påverkas av att de tror att det finns förväntningar på dem att de ska ha en negativ inställning till droger eftersom droger inte är något som är accepterat i samhället.

Under intervjuerna upptäckte vi bl.a. att ungdomarnas svar till vad en drog är inte var helt självklar för dem. De flesta definierade droger som något som var olagligt, som man blev trög i huvudet av, något som gjorde att man inte hade kontroll och något som var farligt. Vidare

⁹¹ Svensson, Svensson & Tops

⁹² Bergström

⁹³ Goffman

upptäckte vi att många av ungdomarna i resonemanget kring vad en drog är, inte inkluderade alkohol i begreppet ”drog”. Dramagruppen hade följande resonemang:

Moderator: Men i era kompisgäng är det, har ni samma inställning till droger...

Jag antar...

Pelle: De flesta har nog samma.

Kalle: Ja, när det gäller alkohol så säger alla att alkohol är okej.

Moderator: Ja

Kalle: Det är inget fel alltså att dricka.

Moderator: Nej

Kalle: Däremot en drog, det är fel.

Kontrastgruppen hade följande resonemang kring vad en drog är:

Moderator: Är alkohol en drog?

Emma: Nej, fast...

Johan: På visst sätt är det, du blir påverkad av det.

Emma: Men det är ju inte olagligt.

Johan: Nej

Stina: Nej, men det är en drog ändå på ett sätt.

Ungdomarna uppvisar med ovanstående resonemang tydliga skillnader i attityden till alkohol och narkotika. Enligt Hanakos rapport *Droger och identitetskapande* uppfattas alkohol som en naturlig och accepterad del av ungdomarnas vardag⁹⁴. En tolkning av ovanstående citat är att alkohol även enligt dessa ungdomars synsätt är en accepterad drog eftersom de anser att det inte är något fel att dricka alkohol. Vidare kan man se att ungdomarna i sina samtal diskuterar begreppet drog och man kan utläsa att när de pratar om narkotika så använder de sig av ordet drog och att de i det begreppet inte inkluderar alkohol. Vi menar således att det för ungdomar kanske har blivit en norm att inte räkna alkohol som en drog då man pratar om det i vardagliga sammanhang och att ungdomarna vid intervjutillfället med oss kanske blir uppmärksamma på sitt resonemang. Ungdomarna kanske i sammanhanget med oss börjar inse att den faktiska definitionen av droger innefattar alkohol. Vidare kan man kanske se

⁹⁴ Hanako

kontrastguppens sätt att resonera i ovanstående citat som att de framträder inför oss, då de är medvetna om sammanhanget de befinner sig i, dvs. i samtal med socionomstudenter. Enligt symboliska interaktionismen menar man att individen letar efter ledtrådar för att avgöra vad som är ett lämpligt beteende i sammanhanget⁹⁵. Vi menar således att ungdomarna i samtal med oss kanske blir medvetna om att det inte är så lämpligt att inte innefatta alkohol i begreppet drog då vi är socionomstudenter. De väljer kanske därför att istället omvärdera sin definition för att inför oss göra ett bättre intryck, vilket således bekräftar Goffman teori om hur individens agerande påverkas av den kontext denne befinner sig i.

Under intervjuerna framkom även att alla respondenterna hade en negativ inställning till narkotika. En respondent i invandrargruppen säger följande ”för mig är en drog någonting dåligt [...] ja, någonting som jag inte, det existerar inte i mitt huvud, jag tänker inte på sånt”.

Kontrastgruppen säger följande:

Moderator: Ja och om ni hör folk som pratar om droger, alltså narkotika, hur pratar man om det då?

Johan: Det försöker man hålla ifrån.

Vidare hade vi följande dialog med dramagruppen:

Moderator: [...] hur är det med snacket om narkotika bland kompisar? Hur är det?

Kalle: man drar inte upp det bara

Moderator: Inte?

Kalle: Inte

Pelle: Nej

Kalle: Asså det håller man tyst om, man vet hur folk reagerar om det.

Trots att ungdomarna uppvisar att de har en negativ inställning till droger och att de helst inte vill prata om det så upplever vi att ungdomarna har mycket kunskap kring narkotika. Flertalet av respondenterna berättar bl.a. att de känner till en ny drog som heter ”spice” och de verkar ha kunskap om drogen, en tjej säger följande ” det heter Spice det är... ger samma effekt som hasch och det är gjort på blommor”. En annan respondent uppger följande: “Jag har hört att det är farligt att blanda sprit och droger.” Ett fåtal av ungdomarna använder också

⁹⁵ Giddens 1998

slanguttryck så som ”maja” när de pratar om narkotika och de säger att de vanligaste narkotikapreparaten ungdomar generellt idag använder är hasch och marijuana. Vidare uppger ungdomarna att det är väldigt lätt att få tag i narkotika, en respondent säger “det är ett samtal bort”. Vi tycker att det är intressant att ungdomarna på olika sätt säger att droger är något dåligt och att man inte befattar sig med det samtidigt som vi upplever att ungdomarna har mycket kunskap kring droger. Rapporten *Droger och identitetskapande* nämner att illegala droger är ett känsligt och riskfyllt ämne att prata om⁹⁶. Vi menar sålunda att även våra respondenter kanske upplever att narkotika är ett känsligt ämne att tala om vilket i så fall kanske även påverkar deras sätt att prata kring det. Att det är ett känsligt ämne att prata om kan man även se i Rönnelings artikel *Fan vad tror du om mig? Att bevara en viss fasad - eller att låta bli* eftersom intervjupersonerna som räknas till gruppen ”socialt etablerade” och som har ett regelbundet användande av droger medvetet väljer att inte berätta om sitt drogbruk för sin omgivning i syfte av att inte förknippas med missbrukare, de vill således styra vilka intryck de ger omgivningen och upprätthåller sålunda en fasad för denna⁹⁷. Vi menar således att kanske våra respondenter i stunden med oss befinner sig på den främre scenen och påverkas av känsligheten i ämnet vilket gör att de inför oss framträder på ett visst sätt i syfte av att göra ett visst intryck på oss. I detta fall är framträdandet att ge en självpresentation av att de inte befattar sig med narkotika och att det inte är något som finns i deras vardag, kanske som en följd av att narkotika inte är accepterat i samhället och sålunda kanske även oförenligt med en bra självbild. Med ovanstående resonemang verkar det sålunda finnas belägg för Goffmans perspektiv om att individen spelar teater i den främre regionen och att det är där själva föreställningen för publiken sker⁹⁸.

Intervjuerna visade även att det fanns skillnader hur fokusgrupperna samtalade om narkotika i sin vardag. En fokusgrupp uppgav att de i olika sammanhang ibland kunde skoja om narkotika men annars var invandrargruppen den grupp där man faktiskt vid några tillfällen nämner att man faktiskt pratar om narkotika i det vardagliga. Detta kan man se i följande dialog:

Moderator: Jaha ehmm. Pratar man om droger i eran vänskapskrets, då menar jag inte att ni använder, utan pratar man om narkotika?

⁹⁶ Hanako

⁹⁷ Rönneling00

⁹⁸ Goffman

Linus: Ja, ja hur mycket du vill

Moderator: Hur mycket man vill... Vad säger man om det då?

Linus: Asså det beror på om det är vi vi ska prata med de vi känner som tar droger eller sånt så är det bara oh det är så härligt bla bla bla du blir si och så bla bla bla hit och dit... man bara ja, gå och häng dig ja...

En annan medlem i samma fokusgrupp uppger ” man pratar om det ja ganska öppet, till exempel bara i Skurup asså i den lilla skitstaden så är det helt, det är helt omöjligt om hur mycket folk som tar det. [...] För det är ingenting som är hemligt. För alla vet att det stannar ändå vid ungdomarna du vet [...]” Att invandrargruppen är så öppen med att man faktiskt pratar om narkotika kan innebära gruppen skiljer sig från de andra i synen på vilka faktorer som är viktiga i deras framträdande. Invandrargruppen kanske inte lägger lika stor vikt vid att framträda inför oss som de övriga fokusgrupperna gör. Vår upplevelse var att det i invandrargruppen var väldigt viktigt att vara tuff inför de andra i kompisgänget. Vi menar således att invandrargruppens öppenhet om de samtal som finns mellan ungdomarna kanske i stunden var ett sätt att upprätthålla en *tuff* fasad inför varandra, då det kanske i den fokusgruppen skulle ses som en svaghet att inte erkänna att man faktiskt pratar om narkotika i det vardagliga.

Vidare uppgav alla ungdomar att det var nyfikenheten som styrde användandet av droger och att det oftast inte förelåg något gruptryck som påverkade beslutet av att testa eller att inte testa droger. Att detta inte var helt självklart kunde vi se då ungdomarna resonerade kring ämnet. Första gången vi frågade ungdomarna varför de använt droger uppgav de endast att det var nyfikenheten som styrde. Under samtalets gång framkom dock av en del ungdomar att gruptrycket även till viss del kunde påverka. Vi menar således att ungdomarna även i intervjusituationen befinner sig på en scen med sina vänner som medaktörer där det kanske är svårt att erkänna att man fallit för gruptryck. Således bekräftas även här Goffmans teori då erkännandet för individens del kan innebära att man *tappar ansiktet*, eftersom det kan ses som en svaghet hos individen att man har fallit för gruptryck.

Ovanstående tyder på att det åtminstone förekommer ”prat” om droger och sammanfattningsvis kan man alltså säga att Goffmans dramaturgiska perspektiv kan bekräftas, då kan man se ungdomars sätt att förhålla sig till droger i mötet med oss som ett sätt att spela teater då de inför oss vill ge en självpresentation av att ta avstånd till droger och att det inte förekommer i deras vardag, ungdomars sätt att agera påverkas sålunda även till stor del av den kontext de befinner sig i.

8.1.3 Att använda droger - ett framträdande

Att droganvändandet kan vara ett sätt att framträda kan man bl.a. se då det under våra intervjuer framkom att fem av våra respondenter provat narkotika och att samtliga hade gjort det i sällskap med andra. En del av dem berättar att om de återigen skulle prova att ta narkotika så skulle de göra det i sällskap med någon annan, anledningen var att de var rädda för vad som kan hända med dem efter intag av narkotika. Kanske är det inte bara rädslan som styr detta utan även att man då inte har någon att visa upp dig för?

Enligt tidigare forskning ger festandet en möjlighet till avslappning men också till sociala kontakter eftersom hämningar minskar och självförtroendet ökar⁹⁹. En respondent berättar att när han första gången provade narkotika så befann han sig på en fest med 25 personer varav åtta stycken vid det tillfället satt och ”rökte på”. Han beskriver känslan av upplevelsen på följande sätt, ”asså man blir lugnare, man pratar på ett annat sätt, man blir mer utåtriktad, diskuterar och pratar jätte länge, asså man blir en helt annan person”. Här ger således respondenten en tydlig beskrivning av hur hans hämningar vid tillfället minskade och samtidigt ökade möjligheterna för olika sociala kontakter, då han blev mer utåtriktad. Vidare uppgav alla respondenter att de vid festliga tillfällen dricker alkohol och en stor del nämnde att alkoholen är direkt förknippad med fest och att man får roligare när man dricker. Flera uppgav att mängden av drickandet var beroende av hur roligt man hade på festen, ju gladare humör och desto roligare fest, desto mer drack man. Intervjuerna visade även att det inte var helt ovanligt att narkotika existerade på olika fester ungdomarna varit på. Vi menar således att användandet av droger kan vara en del av framträdande delvis eftersom ungdomarna aldrig tar droger ensamma. Men man kan även enligt ovanstående göra tolkningen att ungdomarna vill framträda på ett visst sätt, i detta fall är att vara social och utåtriktad en del av framträdandet i syfte av att nå en speciell status i sammanhanget. Enligt Goffman är den främre regionen den del där individen är formell och på sin vakt¹⁰⁰. Kanske kan det även vara så att ungdomarna tillbringar så mycket tid på ”scenen” att det finns ett behov av att slappna av och släppa kraven och att drogerna möjliggör detta?

Vidare uppgav en stor del av ungdomarna att de tyckte att det var upp till var och en att ta narkotika samt att det var accepterat om man valde att ta narkotika på fester så länge man inte gjorde det framför våra respondenter. Detta kan vi bl.a. se då en respondent på frågan om det är okej att andra tar narkotika på fester svarar följande ”Ja, så länge de gör inte det framför

⁹⁹ Lilja & Larsson

¹⁰⁰ Goffman

mig så och träffar inte mig när de har gjort det, så är det helt okej, då bryr jag mig inte om det, då får de skylla sig själva”. En annan fokusgrupp har i samma ämne följande resonemang:

Pelle: Det beror på hur de gör det, om det är seriöst inne i någon hörna så men så slänger de upp det på bordet så är det klart man blir sur.

Kalle: Asså det är det är så länge jag inte ser det så bryr jag mig inte men sätter de sig framför mig och så då åker jag gärna in för grov misshandel för jag sparkar personen rakt in i skallen.

Enligt ovanstående kan vi se att ungdomarna i grund och botten accepterar att narkotika förekommer på fest, så länge de själva inte kommer i närkontakt med dem. Även här kan vi dra paralleller till Goffmans teori då vi menar att ungdomarna kanske medvetet på detta sätt distanserar sig från dem som använder narkotika i syfte att kontrollera hur omgivningen ser på dem. Enligt *Droger och identitetskapande* ser ungdomar narkotikaanvändandet som ett avvikande beteende som är avskräckande¹⁰¹. Att våra respondenter även ser narkotikan som ett avskräckande exempel kan man ana då de på fester inte vill befatta sig med det, man kan sålunda säga att narkotikan i sammanhanget verkar normativt för ungdomarna, då de tydligt visar att de tar avstånd från narkotikan. Att narkotika verkar normativt kan vi även avläsa i Anita Rönnelings *Fan vad tror du om mig? Att bevara en viss fasad – eller låta bli* där de som använder droger regelbundet och har ett fungerande socialt liv väljer att hemlighålla sitt drogbruk för att inte bli klassade som ”missbrukare” och sålunda som något som avviker från det ”normala”¹⁰². Vi menar sålunda att Goffmans perspektiv kan bekräftas då man kan se ungdomarnas beteende som ett sätt att framträda där de vill uppnå ett önskvärt intryck hos omgivningen, i detta fall blir det önskvärda intrycket att inte förknippas med avvikare. Vidare kan man även i deras sätt att resonera kring ämnet det som att de inför oss vill presentera sig på ett visst sätt. Vår tolkning är även att ungdomarna inför oss kanske vill presentera sig som att de tar avstånd till narkotika då narkotikabruket i många sammanhang kan betraktas som ett avvikande beteende.

¹⁰¹ Hanako

¹⁰² Rönnelings

8.2. Att skapa identiteter

8.2.1 Attityd till droger - ett identitetsskapande

Enligt Mead skapas en individs identitet i interaktion med andra individer¹⁰³. Detta skulle i så fall i vår undersökning innebära att vi borde få tecken på hur ungdomarnas identitetsskapande sker i ett samband med omgivningen och att deras attityder till droger som del i ett identitetsskapande även påverkas av andra individers attityder.

Att attityden till droger kan vara ett identitetsskapande kunde vi avläsa då det under våra intervjuer bl.a. framkom att en stor del av respondenterna menade att man i yngre ålder var mer benägen att testa droger och att åldern hade stor betydelse i resonandet kring drogerna. En stor del av de ungdomar vi träffat uppgav att de första gången de druckit alkohol hade varit 14 år och att de som hade testat narkotika hade varit 16. Att åldern har betydelse för ungdomars attityd till droger kunde vi bl.a. se när dramagruppen hade följande resonemang:

Moderator: Men är det någonstans den attityden att det är lite coolt och dricka och hur ser det ut hos ungdomar?

Kalle: Fjortisar har [---]

Pelle: Kolla på 14 åringar idag som de snackar om det.

Invandrargruppen har följande resonemang:

Pontus: Om man ser t.ex. oss tre personer som femton sextonårs killar och nu det är helt ...

Linus: Stor skillnad.

Pontus: Stor skillnad, vi har förändrats riktigt mycket.

Enligt Bergström är kompisar viktiga under ungdomsåren och de blir således en viktig påverkansfaktor för individens identitet¹⁰⁴. Att vänner är betydelsefulla kan vi se i vår undersökning då ungdomarna i olika sammanhang berättar om hur viktigt det är att kompisarna har samma inställning som de själv i olika frågor, vilket sålunda kan innebära att ungdomarna i ganska stor utsträckning identifierar sig med sina vänner. Viktigt att tillägga är

¹⁰³ Mead

¹⁰⁴ Bergström

dock att våra undersökningsgrupper anger att det är viktigast i de yngre tonåren och att vikten av det i de sena tonåren minskar något. Enligt Lilja & Larsson kan man se alkoholen som ett tillfälle att prova nya identiteter och roller¹⁰⁵. Kanske kan man se ungdomarnas benägenhet att i större utsträckning prova droger när man är yngre som ett sätt att prova nya identiteter och hitta sin egen identitet?

Om man ska försöka förstå kompisarnas påverkan enligt Meads teori om *I* och *Me* så kan det vara så att *I* kanske inte är så utvecklats hos ungdomar i de yngre tonåren vilket gör att de i större utsträckning söker bekräftelse utifrån dvs. i detta fall sina kompisar, för att forma sin identitet. Vidare menar Mead att identitetsskapandet är en helt och hållet social process där individen i interaktion med andra med tiden blir mer och mer medveten om sig själv¹⁰⁶. Vi menar således att det verkar finnas belägg för Meads teori om *I* och *Me* då man kanske kan förklara ungdomarnas förändrade attityd till droger som en följd av att de med tiden har interagerat med fler individer och med fler andra vuxna. Det gör att deras *Me* får fler utifrånkommande aspekter att ta hänsyn till bl.a. de vuxnas, denna ökade kontakt med vuxenvärlden kan också innebära att ungdomar med ökad ålder börjar identifiera sig med vuxna. Detta i sin tur medför att ungdomarna i större utsträckning blir mer och mer medvetna om hur om hur andra reagerar på deras beteende samt vilken inställning som finns till droger, vilket påverkar deras egen inställning, man kan således även säga att de socialiserats in i det normativa drogtänkandet.

Vidare menar vi att det kan vara så att ungdomarna tar till sig dessa attityder i en sådan stor utsträckning att de med tiden blir ungdomarnas egna och således har individen skapat en egen generaliserade andre.

Under intervjuerna framkom att alla ungdomarna tog avstånd från narkotika på olika sätt trots att de tyckte att det var okej att testa, detta kan vi bl.a. se i följande resonemang:

Moderator: Umgås ni med de vänner som håller på och ta droger (narkotika)?

Linus: Vi gjorde innan.

Moderator: Ni gjorde innan...

Linus: Men sen börjar de mer och mer... droger så tog man avstånd.

En annan respondent uppger följande:

¹⁰⁵ Lilja & Larsson

¹⁰⁶ Mead

Moderator: Nej, men vad tänker ni andra, om ni har sällskap, om ni har någon i kompisgänget som, det behöver inte vara du nu, det kan vara någon annan som håller på med det, är det okej att göra det (använda narkotika).

Viktor: Jag tycker inte att det är okej.

En annan respondent i dramagruppen svarar på frågan, om han skulle kunna tänka sig att prova narkotika igen: ”Inte en jävla chans, och sabba den framtiden jag har framför mig, nej.” Samma respondent uppger senare ”[...] inte en chans jag går inte tillbaka så snea [...] skrämmer en väldigt mycket, man är nära döden när man snear”. Vidare beskrev ungdomarna det som att det var svaga människor som använde droger ofta, att det inte var bra då man riskerade att bli hemlös, man förstörde kroppen och att man riskerade att komma i kontakt med polisen. En respondent berättar om en film som handlar om missbrukare de sett i skolan och uppger följande: ”Du får se hur folk mår av det, hur de ser ut, hur de mår, hur de lever bara asså de köper inte fina möbler precis eller sånt utan det liknar en svinstia, de sover på en bunke kläder.” En ungdom svarar på frågan vad de tänker om de som brukar narkotika ”det är den första tanken, det är kört”. Det framkommer även att de använder uttryck som ”pundare”, ”junkie” när man talar om de som ofta brukar droger och en respondent säger ”[...] har du testat en gång så ja, okej då röker du på varje dag så blir du klassad som en pundare.”

Ovanstående text visar på de negativa uppfattningar ungdomarna har gällande de som brukar narkotika ofta. Ungdomarna använder benämningen *dem* när de pratar om personer som ofta använder narkotika. Vi menar således att ungdomarna gör en kategorisering och på så vis tar avstånd från dem som använder narkotika ofta. Hanako skriver i sin rapport att individen genom att använda eller att avstå från droger kan visa omgivningen vem man vill vara eller att inte vara och således blir handlandet en del av identitetsskapande¹⁰⁷. Vidare skriver Anita Rönnelin (2004) i sin artikel *Fan vad tror du om mig? Att bevara en viss fasad - eller att låta bli* om att individen inte vill förknippas med missbrukare eftersom dessa ses som avvikare och att det därför finns individer som hemlighåller sitt drogbruk. Detta kan tolkas som att individen inte vill identifiera sig med missbrukare. Våra respondenter visar en negativ inställning till droger och enligt vår tolkning definierar de individer som använder droger ofta som avvikare. En anledning till att ungdomarna tar avstånd till narkotika kan vara att ett regelbundet användande av narkotika ses som ett avvikande beteende. Att det är ett avvikande

¹⁰⁷ Hanako

beteende kan man även se i Goldbergs resonemang då svensk narkotikapolitik är grundad på tanken att all icke-medicinskt användning av narkotika är missbruk¹⁰⁸. Det innebär således att bruk av narkotika inte är accepterat i samhället, vilket i sin tur innebär att bruk av droger avviker från det ”normala”. Eftersom avvikande beteende avser handlingar som bryter mot allmänt accepterade normer¹⁰⁹ så väljer ungdomarna således kanske att ta avstånd från narkotikan för att på så vis upprätthålla en positiv bild av sin identitet. Enligt ovanstående menar vi således att det finns belägg för Meads teori i vår studie såtillvida att individens identitet skapas och formas i interaktion med andra individer eftersom ungdomen till stor del identifierar sig och påverkas av omgivningens attityder samt söker bekräftelse från denne.

Vidare framkom under intervjuerna att trots att fem av intervjupersonerna berättade att de testat narkotika visade alla respondenterna utom en, som hade en mer liberal hållning att de hade en negativ inställning till narkotika. Respondenterna uppgav att det är viktigt att vännerna inte använder narkotika men säger samtidigt att om vännerna beslutar sig för att använda narkotika så är det helt och hållet deras eget val. På frågan vad man anser om vänner som tar narkotika svarar bl.a. en respondent i kontrastgruppen ”[...] de får skylla sig själva är min uppfattning, det är deras val, jag kan inte hindra dem. Jag kan säga, jag blir sur på dem, det kan jag säga till dem, som jag sagt är det deras val, det är de som förstör för sig själva.”

Vidare har invandrargruppen följande resonemang:

Linus: men asså de får göra vad fan de vill.

Pontus: Asså man kanske säger till en, man bara... vad fan håller du på med du vet...

Hampus: Sen var det inte lönt.

Enligt ovanstående text gör vi tolkningen att ungdomarna har en grundsyn att det är ett individuellt beslut att ta droger. Enligt Hanakos rapport kan man förklara droganvändandet som ett sätt att markera sin identitet genom att antingen använda eller avstå från droger. Han menar även att droganvändandet kan vara ett sätt att demonstrera kontroll och självständighet vilket ger individens identitet en känsla av frihet och oberoende. Vi menar således att man kanske kan se ungdomars ställningstagande till narkotika som ett sätt att markera att man inte låter sig styras av samhällets normer vilket ger ungdomens identitet en känsla av frihet och

¹⁰⁸ Goldberg

¹⁰⁹ Giddens 1998

oberoende. Vidare kan man förklara ungdomars testande av narkotika utifrån Meads teori om *Me* och *I*. Enligt Mead är *I* den delen av individen som har ett behov av att vara unik, den delen som uppstår i nuets omedelbarhet och den del som kan komma med överraskningar¹¹⁰. Våra respondenter uppgav att de testat narkotika av ren nyfikenhet och att det inte funnits någon form av gruppsytryck som påverkat dem. Vi menar sålunda att man kanske kan förklara narkotikatestandet som en följd av att ungdomarnas *I* är den delen som styr dem då de testat narkotika eftersom det är den delen som kommer med överraskningar och uppstår i nuets omedelbarhet. Vi menar att *Me* således vid tillfället inte har påverkat ungdomarna i lika stor utsträckning då de redogör för att de inte har påverkats av omgivningen. Vidare kan man se narkotikatestandet som en konsekvens av att individens *I* har ett behov av att vara unik. Eftersom ungdomar inte följer de rådande normer som finns i samhället då de använder narkotika upprätthåller de kanske en bild av sin identitet som att de är speciella i förhållande till alla de andra samhällsmedlemmar som följer de rådande normer som finns. Vidare menar vi att man kan se testande som ett sätt att söka sin identitet, där individen testar och tar ställning till olika saker som exempelvis narkotika för att se om det kan vara något som man vill identifiera sig med.

8.2.2 Att formas av andra

Enligt Mead formas individens identitet till stor del av sin omgivning¹¹¹. Detta skulle i vår undersökning kunna innebära att vi kan avläsa att ungdomarna i stor utsträckning påverkas av exempelvis kompisar och föräldrar. Att det var så kunde vi i våra intervjuer bekräfta då bl.a. vänners och föräldrars attityder till droger till stor del påverkade ungdomarnas egna attityder till droger. Under intervjuerna uppgav alla respondenterna att de hade en negativ inställning till narkotika samt att de tog avstånd från det, trots att de flesta av respondenterna uppgav att det var okej att "testa" narkotika. Detta kan man bl.a. se då en respondent säger följande "Jag tror att nästan alla tycker det är till viss del okej att folk gör det". En annan säger följande "vi undviker bara narkotika överhuvudtaget, testa en gång är okej men hålla på då säger vi stick". Vi menar således att det kan tyda på att kanske finns en norm hos ungdomarna att det är okej att testa narkotika men att ett mer brukligt användande av narkotika ses som ett avvikande beteende. Eftersom droger ofta intas i sällskap innebär det att drogbruket sker inom ramen för

¹¹⁰ Mead

¹¹¹ Ibid.

en ”gemensamhetsmiljö”, det kan såldes innebära att det inom ungdomskulturer idag är accepterat att testa narkotika vilket sålunda även kan ha påverkat våra respondenters inställning i frågan.

Enligt CAN:s rapport¹¹² är hasch och marijuana de vanligaste narkotikapreparaten som används bland ungdomar och det framkom även i våra intervjuer att de flesta använt hasch då de testat droger för första gången. Vidare visade våra intervjuer att det fanns skillnader i synen på olika droger. Detta kan man bl.a. se i följande resonemang:

Moderator: Skulle ni kunna tänka er att testa?

Philip: Ja.

Simon: Nja, ja, nej, kanske [---]

Philip: Bara se hur det är, inte... då handlar det om hasch, inte något annat.

Moderator: Är det skillnad på droger?

Pelle: Ja, det finns ju droger som hasch och marijuana som är ja, som man har använt jätte länge på Jamaica och så sen finns det droger som, ja de kemiskt framställda drogerna. Heroin ecstasy, metamfetamin, amfetamin. [---]

Pelle: Ja man blir helt sjuk i huvudet av det, tappar tänderna, ser helt kostig ut i ansiktet. Sådana riktigt farliga droger, tar du för mycket så dör du av överdos, asså det är inte okej.

På ovanstående resonemang kan vi se hur Pelle i interaktionen framlägger hans bild av narkotika, vi menar sålunda att ungdomarna ständigt i sin vardag i interaktion med andra påverkas av hur man ska förhålla sig till droger. Vi menar således att acceptansen av ”testandet” och attityder till droger har uppkommit då man har interagerat med andra i sin omgivning vilket såldes även påverkar och formar individens identitet. Att ungdomarna ser skillnader i att testa och använda narkotika regelbundet samt har ett mer accepterat synsätt till exempelvis hasch som de själva har provat, kan också innebära att de behåller en positiv jagbild eftersom de inte identifiera sig med dem som ses som *avvikare* dvs. de som använder exempelvis heroin och amfetamin.

Enligt Lilja & Larsson sker drogbruket ofta inom ramen för en ”gemensamhetsmiljö”¹¹³. Under våra intervjuer framkom att alla respondenterna som hade testat narkotika hade haft

¹¹² Lindén - Boström & Andersson

¹¹³ Lilja & Larsson

sällskap av andra. Intressant att de vid tillfället endast hade haft ett fåtal vänner närvarande och att de testat hasch som kanske i större utsträckning är en accepterad drog, omständigheterna kan således innebära att den sociala kontrollen minskar. Det kan i så fall innebära att normbrottet blir mindre och att individens identitet sålunda inte hotas på samma sätt som om att man skulle ta narkotika i ett officiellt sammanhang eller ta en drog som exempelvis heroin.

Under intervjuerna framkom att vännernas inställning till droger var betydelsefullt och det var flera som uppgav att det var den största påverkansfaktorn vid valet av att ta droger eller att avstå från dem vilket bekräftar Meads teori om påverkan av signifikanta andra. Det kan man bl.a. se då en respondent svarar på frågan, vad som kan hända om man tar droger "Jag kan bli av med mina vänner". En annan uppger på frågan varför hon inte testade narkotika igen "Nej, vänner som blev sura och föräldrar som blev besvikna" en annan säger "för att mina vänner kommer inte bli så glada på mig". Vidare fanns följande resonemang i en fokusgrupp:

Moderator: Skulle du kunna tänka dig att prova igen?

Emma: ... Ja

Moderator: för att? Varför?

Emma: Uppleva känslan [----]

Stina: Det kan man fan vara utan också [----]

Stina: Jag är helt emot sånt, det är det värsta jag vet. Nu har hon berättat för mig sist hon hade gjort det, jag blev besviken på, det blev jag [---].

Moderator: Ja, hur blir det för dig när hon ... känner du att... nej, jag får kanske inte göra det igen?

Emma: Därför har jag inte tänkt att göra det nu liksom.

Enligt den symboliska interaktionismen letar individen ständigt efter ledtrådar för att avgöra vad som är ett lämpligt beteende i det sammanhang som individen befinner sig i¹¹⁴. Vidare anser Mead att identiteten är en social process och att individen påverkas av signifikanta andra och att individen ser sig själv utifrån hur andra ser en¹¹⁵. Vi menar att man bl.a. i ovanstående samtal kan bekräfta Meads teori då vi ser hur Emma i stunden blir medveten om

¹¹⁴ Giddens 1998

¹¹⁵ Mead

att det kanske inte är lämpligt i det sammanhang hon befinner sig i att säga att hon i framtiden tänker ta narkotika igen, då hennes kompis har så negativ inställning till det, vilket gör att hon säger ”därför har jag inte tänkt att göra det nu liksom”. Hon har således i sammanhanget i interaktionen med sin vän identifierat sig med signifikanta andra, dvs. Stina och antagit Stinas förhållningssätt på sig själv. Det blir därför efter kompisens norm som hon värderar sig själv efter och hon har såldes övertagit kompisens attityd gentemot sina egna handlingar, det är såldes hennes *Me* som i sammanhanget har påverkat henne. Vi kan även dra paralleller att ungdomarna även identifierar sig med signifikanta andra vid resonerandet kring alkohol. Enligt alla respondenter är alkohol en accepterad drog (se 11.1.21) och att alkoholen förknippas med fest i vänners sällskap. En respondent i invandrargruppen säger följande ”är det fest så är det sprit” han säger även ”när man väl har vant sig att ha kul med alkohol, då kan man inte ha kul utan”. Vi kan således ur vårt material avläsa hur alkoholanvändandet och dess attityd till det sker inom en ”gemensamhetsmiljö” och man kan se att ungdomars förhållningssätt till drickande formas av bl.a. vänners attityder till dem då de i samband med dessa lärt sig när och hur man dricker alkohol vilket även innebär att de även identifierat sig med dem.

Vidare uppgav intervjupersonerna att föräldrarna var en stor påverkansfaktor till ungdomarnas inställning till droger. Detta kan man se bl.a. på följande citat då en respondent i invandrargruppen på frågan, vilken är den största anledningen till att han inte använder narkotika, svarar: ”[---] För min del handlar det väldigt mycket om föräldrar, man vill visa respekt för sina föräldrar, man vill inte vara asså, de litar på mig mycket och sen att jag går runt och gör sånt det är bara, varför ska jag förlora, det är så onödigt att förlora deras respekt”. Vidare säger en annan respondent i dramagruppen: ”jag är inte rädd att bli hemlös, det är jag inte, däremot är jag rädd att förlora min familj” och en i kontrastgruppen säger ”man tänker nog en gång extra på allt innan. Vad ska mina föräldrar säga, tänk om de ringer polisen [---]”. Även här kan man se de signifikanta andras dvs. föräldrarnas betydelse för hur ungdomarna väljer att agera gentemot narkotika, vilket såldes även blir en del av det de identifierar sig med. Intressant är även att en stor del av våra respondenter berättar att deras föräldrar vid flera tillfällen visat en negativ inställning till alkoholen samtidigt som de vid vissa speciella tillfällen så som högtider accepterade att ungdomarna drack sprit. Vidare uppger respondenterna att föräldrarna vid några tidpunkter har druckit sprit tillsammans med ungdomarna. I bl.a. *kontrastgruppen* anger alla utom en att druckit tillsammans med sina föräldrar, vissa av dem var endast fjorton år då de gjort det.

Sammanfattningsvis kan vi alltså bekräfta Meads teori om hur individen formas och påverkas av sin omgivning då både kompisar och föräldrar har en stor inverkan på vilken attityd ungdomarna väljer att ha till droger. Detta kan man även knyta till Anita Rönnelings artikel och Meads teori om den generaliserade andre då även hennes intervjupersoners förhållningsätt till narkotika till stor del påverkades av omgivningens förväntningar dvs. ”samhällets” förväntningar på dem.

9. Slutdiskussion

Syftet med vår studie var bl.a. att undersöka vilken inställning ungdomar har till droger. Studien visar att ungdomarna har en generellt negativ attityd till droger och att det finns stora skillnader i hur ungdomarna ser på alkohol och narkotika. Under intervjuerna framkom att ungdomarna har en accepterad syn till alkohol men också att det finns skillnad i hur ungdomarna ser på olika narkotiska preparat, vi kunde i intervjuerna avläsa att det finns en lite mer accepterad hållning mot vissa narkotiska preparat, så som exempelvis hasch. Vidare framkom att trots ungdomarna hade en negativ inställning till narkotika så var det accepterat hos ungdomar att en gång testa narkotika. Under arbetets gång har vi ställt oss frågande till om det hos ungdomar generellt har eller håller på att utvecklas en norm av att det är accepterat att en gång testa narkotika? Ungdomarna uppger att det är av ren nyfikenhet som man provar narkotika. Vår undersökning visar dock att det inte bara är nyfikenheten som styr utan att inställningen till droger i stunden till stor del påverkas av vilken kontext ungdomen befinner sig, men den visar även att attityder till droger sker i ett samspel med omgivningen där man i stor utsträckning påverkas av vilket förhållningsätt umgänget och ungdomens föräldrar har till droger. Vår undersökning visar att individen ofta följer de normer som råder i ”kompisgänget” och vi undrar således vad det skulle innebära om det håller på att utvecklas en ”norm” av att det är okej att en gång testa narkotika, kan följden bli att fler ungdomar hamnar i missbruk?

När ungdomar resonerar om drogernas betydelse i deras liv framkommer det att ungdomarna har mycket kunskap kring droger och att de ständigt är närvarande i ungdomarnas vardag. Studien visar även att attityder till droger kan vara ett sätt för individen att söka och uttrycka sin identitet och visa vem man vill vara och sålunda göra ett visst intryck på omgivningen. Vidare framkom det i den av fokusgruppen som vi döpt till *invandrargruppen* att det även kan vara ett sätt att få respekt i sitt umgänge. Vi tyckte det var

intressant att det fanns så stora skillnader mellan invandrargruppen och de övriga grupperna i samtalen om respekt. "Invandrargruppen" pratade väldigt mycket om hierarki och respektens betydelse och ämnet var ständigt närvarande under intervjuerna, så var dock inte fallet i de övriga grupperna, där nämndes det inte alls i samma utsträckning. Intervjuerna visade såldes att invandrargruppen var beredda att gå ganska långt för att nå respekt i sin grupp. Vi ställer oss frågande till om detta i så fall vara en bidragande orsak till att en del invandrarungdomar hamnar i missbruk? Vi tyckte det var intresseväckande att se att det fanns så stora skillnader mellan invandrargruppen och de två övriga fokusgrupperna kring respektens betydelse och vi hade tyckt att det var intressant att vidare undersöka vilken roll detta spelar i övriga ungdomsgrupper i samhället.

Avslutningsvis väckte Goldbergs resonemang kring bruket av droger och samhällets syn på drogbruket mycket tankar hos oss kring vikten av att ha en rätt fungerande narkotikapolitik för att kunna hitta effektiva motåtgärder mot missbruket av droger. Kan trenden mot det ökade narkotikaanvändandet i så fall till viss del förklaras med att narkotikapolitiken är bristfällig då den till stor del koncentrerar sig på nolltolerans mot droger samt de biokemiska processerna som drogen har och glömmar bort drogbrukets betydelser i ett samhälleligt sammanhang? Även Rönnelings artikel väckte tankar hos oss kring hur vanligt förekommande det är att "socialt etablerade" människor använder narkotika och om det är så att det nödvändigtvis inte bara behöver vara själva drogbruket som gör att människor blir utslagna ur samhället, utan kanske till stor del även samhällets förhållningssätt gentemot det?

Litteraturförteckning

Andersen, Heine & Kaspersen, Lars Bo (red) (2003). *Klassisk och modern samhällsteori*. Lund: Studentlitteratur

Angelöw, Bosse & Jonsson, Thom (2000). *Introduktion till socialpsykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Aspers, Patrik (2007). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber.

Augustusson, Gunnar (2005). *Socialpsykologins ansikten*. Lund: Studentlitteratur.

Barnombudsmannen (2005). *Öppna för gränser. Barns och ungas tankar om alkohol, tobak och narkotika*. Stockholm: Barnombudsmannen

Barnombudsmannen (2009). *Barn och ungas förhållande till droger* Barnombudsmannens officiella hemsida <http://www.bo.se/adfinity.aspx?pageid=4642>, (2009-03-10).

Bergström, Gunnar (1992). *När knoppar brister – om tonårstid och droger*. Stockholm: Sober

Björklid, Pia, Fischbein, Siv (red) (1992). *Individens samspel med miljön. Ett interaktionistisk perspektiv på pedagogik*. Stockholm: HLS Förlaget

Blom, Björn, Morén Stefan & Nygren, Lennart (red) (2006). *Kunskap i socialt arbete: om villkor, processer och användning*. Stockholm: Natur och Kultur.

Centralförbundet för alkohol narkotikaupplysning (2008) *Drogutveckling i Sverige* <http://www.can.se/documents/CAN/Rapporter/rapportserie/can-rapportserie-113-drogutvecklingen-i-sverige-2008-sammanfattning.pdf> datum 10/5 -09

Charon, Joel M. (2001). *Symbolic Interactionism. An introduction, an interpretation, integration*. Upper Saddle River: Prentice Hall

Giddens, Anthony (1998). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.

Giddens, Anthony (2007). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.

Goffman, Erving (2000). *Jaget och maskerna. En studie i vardagens dramatik*. Stockholm: Prisma

Goldberg, Ted (red.) (2005). *Samhällsproblem*. Lund: Studentlitteratur

Halvorsen, Knut (1992). *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur

Hanako, Sato (2004). *Droger och identitetskapande – kulturella perspektiv och narkotika i svenska ungdomsgrupper*. Stockholms universitet: SoRAD – Forskningsrapport nr 23

Hylander, Ingrid, *Fokusgrupper som kvalitativ datainsamlingsmetod*” Fog Rapport nr 42
Institutionen beteendevetenskap Linköpings Universitet hemsida
<https://polopoly.liu.se/content/1/c6/04/15/76/fograpp42.pdf> (2009-04-17)

Johansson, Katarina & Wirbing, Peter (2005). *Riskbruk och missbruk: alkohol – läkemedel – narkotika: uppmärksamma och behandla inom primärvård, socialtjänst och psykiatri*. Stockholm: Natur och Kultur

Kvale, Steinar (2007). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Läkemedelsverket <http://www.lakemedelsverket.se/malgrupp/Foretag/Narkotika/> 2009-05-10

Lilja, John & Larsson, Sam (2003). *Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger*. Statens folkhälsoinstitut i samarbete med Beroendecentrum, Karolinska Institutet och Åbo Akademi med stöd av Stockholms universitet, institutionen för socialt arbete

Lindén - Boström, Margareta, Andersson, Barbro (2000) *Ungdomars alkohol- och narkotikavanor 1998* Rapport nr 10 Stockholm: Folkhälsoinstitutet Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Mead, Georg H (1976). *Medvetandet jaget och samhället från socialbehavioristisk ståndpunkt*. Lund: Argos Förlag

Meeuwisse, Anna, Swärd, Hans, Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red) (2008). *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur.

Månsson, Per (1998) *Moderna samhällsteorier. Traditioner, riktningar, teoretiker*. Stockholm: Prisma

Ohlsson, Lars B & Swärd, Hans (1994). *Ungdom som ett samhällsproblem*. Lund: Studentlitteratur.

Repstad, Pål (2007). *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Rönneling, Anita (2000). *Fan, vad tror du om mig? Att bevara en viss fasad – eller att låta bli* i Kriminalistisk årbog. Köpenhamn: Faculty of Law, University of Copenhagen

Socialpsykologi (2009). *Vad är socialpsykologi* Socialpsykologis officiella hemsida <http://socialpsykologi.twice.se/socialpsykologi.html> (2009-03-23)

Svensson, Bengt, Svensson, Johanna & Tops, Dolf (1998). *Att komma för sent så tidigt som möjligt. Om prevention, ungdomskultur och droger*. Helsingfors: Nordiska nämnden för alkohol – och drogforskning